

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892. Andra Kammaren. N:o 35.

Onsdagen den 4 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 27 nästlidne april förda protokoll.

§ 2.

Enligt förut fattadt beslut företogs nu till behandling statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1.

Kongl. Maj:t hade i den till Riksdagen den 16 januari 1892 aflåtna statsverkspropositionen föreslagit, att, för beredande af särskildt årligt arfvode såsom godtgörelse åt den kanslisekreterare inom ecklesiastikdepartementet, som förordnades att å folkskolebyrån till föredragning bereda besvärsmål jemte öfriga rent administrativa mål och ärenden, hvilka icke af byråchefen sjelf handlades, äfvensom att, i den mån sådant erfordrades, under byråchefens inspektionsresor bestrida dennes öfriga göromål å byrån, anslaget till departementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli måtte höjas från sitt nuvarande belopp, 78,800 kronor, till 79,800 kronor, eller med 1,000 kronor; och hemstälde utskottet under denna punkt,

*Ang. administrativt biträde
åt chefen för
folkskole-
byrån.*

“att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen, på det att chefen för ecklesiastikdepartementets folkskolebyrå må kunna erhålla befrielse från beredningen af en del till byrån hörande mål och ärenden, höjer anslaget till ecklesiastikdepartementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli från dess nuvarande belopp, 78,800 kronor, till 79,800 kronor, eller med 1,000 kronor.”

Emot den af utskottet för dess hemställan använda motivering hade reservation anmälts af herrar *Jonsson* i Hof, *Pehrson* i Törneryd, *Persson* i Stallerhult och *von Friesen*.

Andra Kammarens Prot. 1892. N:o 35.

Ang. administrativtbiträde
 åt chefen för
 folkskole-
 byrån.
 (Forts.)

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr von Friesen: Herr talman! Som man finner skiljer sig utskottets hemställan något från Kongl. Maj:ts förslag, nemligen deruti, att Kongl. Maj:t uttryckligen äskar, att det ifrågavarande beloppet, 1,000 kronor, skall få lemnas till en på ordinarie stat anställd kanslisekreterare, under det att utskottet åter lemnar oafgjordt, på hvad sätt dessa medel skola för ändamålet disponeras. Vid detta betänkande är, som man också finner, fogad en reservation. Den skiljer sig icke från utskottsbetänkandet i fråga om sjelfva hemställan; och äfven i fråga om motiveringen skiljer sig reservationen från utskottsbetänkandet obetydligt. Olikheten består för det första deri, att reservanterna anse, att det uttryckligen borde hafva hetat, att det "synts utskottet mindre riktigt, att beloppet användes till förbättring af en ordinarie tjänstemans i stat fastställda aflöning", under det att dessa ord uti sjelfva betänkandet äro utelemnade. Vidare finnes i betänkandets motivering uttrycket, att "Kongl. Maj:t lär böra ega att pröfva, huru det i fråga varande anslaget lämpligast må användas". Någon sådan antydning om, att frågan skall underställas Kongl. Maj:ts pröfning, finnes icke uti reservationen.

Afsigten med reservanternas motivering är, som man sålunda finner, tydligen den, att det skall framhållas, att en tjänsteman, som är på ordinarie stat anställd, icke bör få något extra lönetillägg därför, att hans göromål i någon mån förändras. Ty om på detta sätt de en gång fastställda lönestaterna börja på att rubbas, är det svårt att veta, hvar det slutligen skall stanna. Man kan så småningom komma till löneförhållanden, som äro alldeles olika med dem, som en gång blifvit i lönestaterna bestämda. För att undvika ett steg i sådan rigtning var det som reservanterna ville, att i motiveringen tydligt skulle utsägas, att det vore mindre riktigt, att dessa 1,000 kronor tillfölle en ordinarie tjänsteman på stat. Nu är det visserligen sant, att, sådan motiveringen förekommer i utskottets betänkande, det icke blir någon mening med densamma, om icke äfven der underförstås, att utskottet hellre ser, att medlen användas på annat sätt, än Kongl. Maj:t föreslår. Emellertid trodde reservanterna, att det skulle vara bättre att alldeles oförtydligt utsäga detta och således icke lemna saken på något sätt i ovisshet.

Nu har jag dock, herr talman, intet yrkande att göra. Som sagdt, uti utskottets motivering kan egentligen icke ligga någon annan mening än den, som reservanterna något tydligare velat uttala.

Herr Winkrans: Då den ärade reservanten icke gjorde något yrkande, skulle jag möjligen icke behöfva uppträda i denna fråga. Men jag gör det med anledning deraf, att det framhållits såsom utskottets åsigt, att de ordinarie tjänstemännen i allmänhet icke böra få särskilda anslag sig tilldelade utöfver den lön de hafva. I detta fall är jag fullt ense med den ärade reservanten, som nyss

hade ordet. Men ingen regel utan undantag; och sådana undantag kunna förekomma, som, om också icke för tjänstemannen fördelaktiga, deremot för det allmänna kunna vara af ganska stor vikt, så att man får till hvarje plats just den, som är särskildt duglig för den samma. Något sådant tror jag vara ifrågasatt här. Det är icke så, att de göromål, som åligga kanslisekreteraren, äro i någon mån olika med dem, som åligga hans förman, byråchefen, utan deras göromål äro i ganska hög grad olika, och arbetsfördelningen är mycket noggrant bestämd dem emellan.

Nu torde kammaren erinra sig, att förra året förelåg till behandling i Riksdagen en fråga om att i spetsen för ifrågavarande byrå ställa två personer på grund deraf, att byråns göromål på senare tid i så hög grad tillväxt i följd af de många olika skolorganisationerna och de många skolor, som efter hand uppstått. Det ansågs nemligen böra vara en, som skötte det pedagogiska och inspektionerna m. m., och en annan, som skötte det administrativa. Andra Kammaren afslog denna Kongl. Maj:ts framställning och ville, att en skolman skulle sitta i spetsen för byrån. Följden har blifvit, att, då ingen människa kan allt, denne skolman svårligen kan hinna att sköta de göromål, som äro af administrativ art och som ofta äro ganska svåra; ty det kommer en massa besvärsmål af olika slag till departementet, som skali afgöra dem och bör göra det på ett tillfredsställande sätt, så att ingen befogad anmärkning kan göras mot ett Kongl. Maj:ts utslag. Då är det alldeles nödvändigt, att denne byråchef får till sitt biträde en person, som för sådana göromål är duglig, i synnerhet då byråchefen sjelf måste resa bort på inspektioner, hvilka hittills måst till stor olägenhet inskränkas till det allra minsta möjliga. I sjelfva verket skulle det vara en fördel, om dessa inspektioner kunde utsträckas, ty såväl skolorna som lärarne ökas ju årligen. Då skulle denne kanslisekreterare träda i byråchefens ställe och förrätta hans tjänst, och om han kunde åtaga sig dessa extra göromål för så ringa belopp som 1,000 kronor, tycker jag det skulle vara temligen väl använda penningar, och jag tror, att Riksdagen bör kunna, åtminstone tills vidare, uppdraga åt Kongl. Maj:t att ordna saken så, som han finner lämpligt. Det är klart, att Kongl. Maj:t tager i betraktande hvad så väl utskottet som reservanterna i denna sak yttrat, och finner Kongl. Maj:t, att saken utan olägenhet kan ordnas på det sätt, som Riksdagen uttryckt, är det klart, att han också kommer att göra det så. Skulle i detta fall något misstag begås, så äro ju pengarna icke beviljade på mer än ett år, och man kan på grund af den erfarenhet, som blifvit vunnen, sedermera se till, om man bör fortgå på det sättet eller icke. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Redelius*.

Herr Hedin yttrade: Huru befogad och påkallad reservanternas erinring är och huru önskvärdt det skulle hafva varit, att utskottet bifallit reservanternas förslag till motivering, derom kunna

Ang. administrativt biträde
åt chefen för
folkskole-
byrån.
(Forts.)

Ang. administrativt biträde
 åt chefen för
 folkskole-
 byrån.
 (Forts.)

de kammarens ledamöter döma, hvilka behagat genomläsa en vid konstitutionsutskottets dechargebetänkande i år fogad reservation, af hvilken framgår, att ett med 7,000 kronor aflönadt kansliråd i ett departement har blifvit af Kongl. Maj:t gång efter gång förordnad till ett extra embete i ett annat departement med ytterligare 2,000 kronor i arfvode. Detta i uppenbar strid med sjelfva grunderna för löneregleringen vid kanslidepartementen. Något likartadt har här af Kongl. Maj:t ifrågasatts. Jag hoppas, att statsutskottet har förebyggt det, men bättre hade varit för säkerhetens skull, om reservanternas förslag blifvit antaget.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 2 och 3.

Biföllos.

Ang. ifrågasatt anslag till inrättande af personliga professorer vid Upsala universitet.

Efter föredragning vidare af *punkten 4*, innefattande utskottets hemställan, att en inom Andra Kammaren af herr *S. J. Boëthius* väckt motion, n:o 133, om anvisande af anslag för inrättande af personliga professorer vid Upsala universitet, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, begärdes ordet af

Herr Boëthius, som yttrade: Jag anser mig skyldig angifva de skäl, på grund af hvilka jag väckt denna motion. Det torde nemligen kunna förefalla egendomligt, att frågan om ett så stort anslag framkommit genom enskild motion. Det institut, hvarom jag här väckt förslag, eller rörliga professorer, d. v. s. fasta platser, som skulle gifvas åt lofvande vetenskapsmän oberoende af deras ämnen, är ingen nyhet. Från år 1859 funnos två sådana platser vid hvarterdera universitetet, nemligen de s. k. rörliga adjunkturerna, och de ha varit till stor nytta. Flere af de män, som varit till prydnad för den svenska vetenskapen hafva, tack vare dem, satts i tillfälle att följa sin kallelse. Denna institution försvann dock genom den ombildning, som egde rum genom universitetsreformen 1877, då i stället för adjunkturen kommo e. o. professorer blott i bestämda ämnen. Att detta var en svaghet i den nya organisationen, erkändes dock från början, ja det bidrog till och med till att fördröja reformen. Första förslaget om denna reform framkom 1876, men tillbakavisades då genom en Riksdagens skrivelse, uti hvilken framhölls såsom en brist i det kongl. förslaget, bland annat, just att enligt detta förslag icke funnos medel anvisade till dylika rörliga professorer. Riksdagen har således sjelf uttalat sig för denna institution, som jag här föreslagit, och detta uttalande har skett på ett mycket kraftigt sätt.

Som emellertid medel för detta ändamål icke funnos, kom institutionen icke till stånd vid reformens genomförande 1877, men under

debatten påpekade reformens upphofsman, statsrådet Carlson, att en dylik institution ingick såsom "ett element" i organisationens "grundtanke", ehuru han nu tänkte sig, att detta element borde realiseras, icke genom anvisande af ett fast anslag, utan derigenom att, för hvarje gång behofvet deraf gjorde sig gällande, förslag väcktes om inrättande af en sådan utomordentlig professur. Emellertid har denna utväg visat sig föga verksamt, då medel till någon dylik professur i Upsala alltsedan 1877 icke beviljats, ehuru flera gånger förslag derom väckts. På grund häraf uppstod inom akademiska kretsar i Upsala en önskan, att man skulle återgå till den ursprungliga, af Riksdagen förordade vägen — fasta anslag —, och med anledning häraf framlade det större akademiska konsistoriet 1888 ett förslag i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den motion, jag nu väckt. Detta förslag förnyades 1890 och 1891, hvilket förslag vid båda tillfällena förordades af kanslersembetet.

Då således de akademiska myndigheterna ansett frågan vigtig och Riksdagen sjelf uttalat sig för densamma, har jag, såsom representant för Upsala, ansett det vara min pligt att bringa frågan under Riksdagens pröfning. Naturligen skulle jag helst önskat, att min motion gått igenom, men då utskottet nu enhälligt afstyrkt densamma, tror jag icke något sådant är att vinna. Jag anser emellertid i alla händelser, att min motion varit till nytta. Saker är nemligen den, att, så länge detta konsistorii förslag icke af Riksdagen förkastats, de akademiska myndigheterna icke hafva velat anlita den andra vägen, nemligen att väcka förslag om rörliga professurer i hvarje särskildt fall. Blir nu frågan om beviljande af ett fast anslag dödadt, kan den andra vägen anlitas, och jag ber att få konstatera, att statsutskottet erkänt, att ett sådant tillvägagående *kan* vara berättigadt. — Jag anser visserligen, att de gränser, som statsutskottet härför uppdragit, äro alltför snäva, men jag är öfvertygad om att, i fall det skulle inträffa, att det finnes en stor vetenskaplig förmåga, som icke på annat sätt kan räddas åt vetenskapen, Riksdagen icke skall känna sig bunden inom dessa gränser. Härmed må dock vara hur som helst; för tillfället vill jag taga fasta på statsutskottets utlåtande och omnämna, att just det fall, som statsutskottet omförmäler såsom lämpligt för en sådan professurs inrättande, existerar för närvarande vid Upsala universitet, der vi hafva en representant i ett ämne, i hvilket det för närvarande är omöjligt att vinna befordran, nemligen egyptologi. Den utväg, som statsutskottet anvisat, kommer förmodligen att nästa riksdag begagnas, och jag hoppas, att de ledamöter, som då sitta i statsutskottet, om den ifrågavarande personen, såsom jag vågar tro, befinnes ega erforderlig kompetens, skola stå fast vid hvad utskottet nu sagt och sålunda komma att i detta fall förordade inrättandet af en sådan professur.

För närvarande skall jag icke framställa något yrkande.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. ifrågasatt anslag till inrättande af personliga professurer vid Upsala universitet.
(Forts.)

Ang. anslag
till aflöning
åt en labora-
tor vid bota-
niska institu-
tionen i Lund.

Punkten 5.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte till aflöning åt en laborator i växtfysiologi vid botaniska institutionen i Lund bevilja ett årligt anslag af 3,000 kronor, hvaraf 750 kronor såsom tjänstgöringspenningar; men hemstälde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ifråga härom anförde:

Herr Bülow: År 1888 beviljade Riksdagen — om jag minnes rätt — 58,000 kr. till en nybyggnad för botaniska institutionen i Lund. Denna byggnad är nu färdig och institutionen på ett utmärkt sätt anordnad. Men för att denna institution skall medföra en verklig praktisk nytta, fordras att universitetet derstädes får anställa en laborator, ty utan en sådan är afsigten med byggnadens uppförande och institutionens anordnande i hvad beträffar den botaniska vetenskapsgren, hvarom här är fråga, förfelad. Växtfysiologien är den vetenskap, på hvilken den moderna landbruksvetenskapen hvilar; det är från denna vetenskap, som dessa stora rön under de senare åren utgått, hvilka i så hög grad befrämjat jordbrukets hastiga utveckling.

Jag vill sarskildt erinra derom, att det är genom växtfysiologien som man kommit derhän, att man nu såsom gödningsämnen begagnar kalialter och fosfater; man har genom denna vetenskap lärt sig betydelsen deraf för våra kulturväxter.

I södra Sverige förekommer det intensivaste landtbruket inom landet, och i denna del af landet saknar man ett sådant växtfysiologiskt laboratorium, hvarom här är fråga. Detta förslag afser således icke uteslutande utförande af vetenskapliga arbeten för universitetets nytta, utan vid detta laboratorium skulle äfven utföras ett arbete för det praktiska landtbruket.

Vid ifrågavarande universitet finnes en man, som under 14 år varit chef för Sveriges förnämsta och största frökontrollanstalt. Då han inlagt stora förtjenster på detta område, vore det önskligt, att universitetet kunde binda honom vid den nya gren af vetenskap, hvarom här är fråga.

Det förundrar mig, att utskottet icke egnat behörig uppmärksamhet åt denna fråga, som af Kongl. Maj:t blifvit så varmt förordad. Äfven jag kan icke annat än förorda bifall till det föreliggande kongl. förslaget, och jag anhåller, att Andra Kammaren måtte uppmärksamma denna fråga så, som den onekligen förtjenar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Jag behöfver icke nämna, att jag anser att det finnes goda skäl för bifall till den hemställen, som framstalts af den siste talaren.

När Kongl. Maj:t framlade sitt förslag i ämnet, var det med full insigt om behovet och nyttan af ifrågavarande anslag. Det är därför med ledsnad jag funnit, att utskottet afslagit Kongl. Maj:ts framställning i denna del, men jag måste å andra sidan er-

känna, att jag känner mig mycket besvärad af det argument, som uti utskottsbetänkandet blifvit anfördt för detta afslag. Utskottet anser sig nemligen veta, att från Upsala något yrkande uti ifrågasvarande syfte icke lär vara att förvänta, och då man vet, att i Upsala professorsantalet i denna disciplin är detsamma, men lärjungeantalet vida större än i Lund, och en laborator det oaktadt icke anses erforderlig i Upsala, är det svårt, att innan saken blifvit närmare utredd, i en hastig vändning ådagalägga behöfligheten af ett anslag till laborator i Lund.

Ang. anslag till aflöning åt en laborator vid dotariska institutionen i Lund.
(Forts.)

På samma gång jag derför af hjertat vill instämma i den föregående talarens hemställan, anser jag mig likväl icke kunna för ögonblicket anföra några nya bestämdt bindande skäl för densamma.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits såväl på bifall till utskottets hemställan som på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 6—9.

Biföllos.

Punkten 10.

Med afseende på lärarnes vid de högre och femklassiga allmänna läroverkens aflöning hade Kongl. Maj:t föreslagit: att — under förutsättning att lästiden så utsträcktes, att lärarnes tjänstgöringstid komme att uppgå till 39 veckor om året — för lärarne vid berörda läroverk måtte bestämmas de lönevilkor, som i den kongl. propositionen funnes närmare angifna, att gälla från och med år 1893.

Ang. lärarnes vid de högre och femklassiga läroverken aflöning.

I sammanhang med denna Kongl. Maj:ts framställning hade utskottet till behandling förehaft följande inom Andra Kammaren i hithörande ämnen väckta motioner, nemligen:

af herr *Ivar Månsson* (motion n:o 123), som yrkat:

“1:o att Riksdagen måtte för sin del besluta, att första klassen vid samtliga allmänna läroverken indrages, att inträdesåldern till den blifvande första klassen bestämmas till fyllda 10 år, och att fordringarna för inträde deri förhållandevis ökas, dock så att för intagning i densamma ej fordras insigt i något ämne, hvori folkskolan icke meddelar undervisning; och

2:o det Riksdagen jemväl beslutar att, i öfverensstämmelse med chefens för ekklesiastikdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framställda åsigt, det nuvarande öfersättningsprovet från svenska till latin utbytes mot en öfersättning från latin till svenska, samt att, utan att de åt detta språk i de fyra öfre klasserna nu anslagna lärotimmar ökas, latinets inträde i skolan uppskjutes till nuvarande sjette klass; samt

att ett genomförande af hvad i dessa båda punkter föreslagits göres till vilkor för Riksdagens bifall till Kongl. Maj:ts proposition angående elementarlärarnes löneförhöjning“;

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aftöning.
(Forts.)

af herr *J. Nydahl* (motion n:o 128), hvilken föreslagit, att Riksdagen måtte vid beviljandet af den af Kongl. Maj:t förslagna löneregleringen för lärarne vid de allmänna läroverken fästa såsom vilkor, att latinets inträde i skolan uppskjutes till nuvarande sjetta klassen, utan att de för detta språk i de fyra öfre klasserna nu anslagna lärotimmarne ökas, och att såsom en följd häraf grekiskan utgår från de allmänna läroverkens studieplan;

af herrar *Fr. Berg* och *E. Hammarlund* (motion n:o 96), hvilka framställt yrkande, att Riksdagen måtte afåta skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att till en början första klassen vid de nuvarande allmänna läroverken skulle indragas; samt

af herr *I. Lyttkens*, som i motion n:o 73 hemställt, att Riksdagen måtte för sin del godkänna vissa i motionen närmare angifna grunder för ordnandet af undervisningen vid allmänna läroverken och till inrättande föreslagna gymnasier.

Under mom. a) af förevarande punkt hemstälde nu utskottet:

”att Riksdagen, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition samt herrar *I. Månssons* och *J. Nydahls* i ämnet väckta motioner, må — under förutsättning ej mindre att lästiden vid de högre och femklassiga allmänna läroverken så utsträcker, att lärarnes tjänstgöringstid kommer att uppgå till 39 veckor om året, än äfven att Riksdagen beslutar införandet af särskilda terminsavgifter, på sätt i denna punkt under mom. c) föreslås, samt med vilkor att sådana ändringar i stadgan för rikets allmänna läroverk före utgången af år 1893 vidtagas, att dels i öfverensstämmelse med chefsens för ecklesiastikdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framställda åsigt, det nuvarande latinska öfersättningsprofvet i mogenhetsexamen borttages, dels latinets inträde i läroverken uppskjutes till nuvarande sjetta klass, utan att de åt detta språk i de fyra öfre klasserna nu anslagna lärotimmar ökas — för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken bestämma följande löneförmåner, att gälla från och med år 1893:

för *rektorer*: vid *högre* läroverk två lönegrader å 1) 3,500 kronor och 2) 4,000 kronor, jemte tjänstgöringspenningar 1,500 kronor, med rätt till uppflyttning i andra lönegraden efter tio års väl vitsordad tjänstgöring såsom rektor vid sådant läroverk; vid de *femklassiga läroverken i Stockholm* lön 3,200 kronor, tjänstgöringspenningar 1,300 kronor; vid *öfriga femklassiga läroverk* två lönegrader å 1) 2,700 kronor och 2) 3,200 kronor, jemte tjänstgöringspenningar 1,300 kronor, med rätt till uppflyttning i andra lönegraden efter tio års väl vitsordad tjänstgöring såsom rektor vid femklassigt läroverk; hvarförutom rektorerna vid alla dessa läroverk må af vederbörande kommuner såsom hittills åtnjuta fri bostad eller hyresättning;

för *lektorer*: fyra lönegrader å 1) 2,100 kronor, 2) 2,600 kronor, 3) 3,100 kronor och 4) 3,600 kronor, jemte tjänstgöringspenningar 1,400 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till närmast

högre lönegrad efter fem års för nit och skicklighet vitsordad tienstgöring;

för adjunkter vid högre och femklassiga läroverk: fyra lönegrader å 1) 1,500 kronor, 2) 2,000 kronor, 3) 2,500 kronor och 4) 3,000 kronor, jemte tienstgöringspenningar 1,000 kronor, med uppflyttningsrätt lika som lektorer;

för musiklärare: vid högre läroverk tre lönegrader å 1) 1,000 kronor, 2) 1,200 kronor, 3) 1,400 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till närmast högre lönegrad enligt samma grunder, som gälla för lektorer och adjunkter; vid femklassiga läroverk lön 500 kronor;

för gymnastiklärare: vid högre läroverk tre lönegrader å 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor, 3) 1,600 kronor med uppflyttningsrätt lika som musiklärare; vid femklassiga läroverk lön 600 kronor;

för teckningslärare: vid högre läroverk med befattning af 1:sta klassen tre lönegrader å 1) 2,000 kronor, 2) 2,250 kronor och 3) 2,500 kronor; med befattning af 2:dra klassen tre lönegrader å 1) 1,500 kronor, 2) 1,750 kronor, 3) 2,000 kronor; med befattning af 3:dje klassen tre lönegrader å 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor och 3) 1,600 kronor, alla med uppflyttningsrätt lika som musiklärare; vid femklassiga läroverk lön 600 kronor;

att gymnastikläraren skall vara skyldig tienstgöra för den fastställda lönen vid högre läroverk 16 timmar i veckan; vid femklassiga läroverk 8 timmar i veckan; samt teckningslärare vid högre läroverk med befattning af 1:sta klassen 25, med befattning af 2:dra klassen 20, med befattning af 3:dje klassen 16 timmar i veckan; vid femklassiga läroverk 8 timmar i veckan; men att ytterligare tienstgöringsskyldighet må kunna åläggas gymnastik- och teckningslärare, mot ersättning af 75 kronor för hvarje timme i veckan under helt läsår åt lärare vid femklassigt läroverk eller i första och andra lönegraden vid högre läroverk samt af 100 kronor åt lärare i tredje lönegraden;

att gymnastiklärare vid högre läroverk, som icke sjelf eger erforderlig skicklighet att meddela undervisning i exercis och militärofningar, skall på egen bekostnad aflöna det biträde, som i sådant hänseende pröfvas behöfigt och af vederbörande godkännes;

att tienstgöringspenningarna skola för alla lärare, rektorerna undantagne, beräknas utgå för läsår med 39 läsveckor; att de i rektorernas aflöning ingående tienstgöringspenningar skola beräknas utgå för kalenderår, men till olika belopp för läsåret och för ferierna, efter särskilda bestämmelser, som af Kongl. Maj:t fastställas; samt att tienstgöringspenningarna icke få af tienstens innehafvare uppbåras under tienstledighet, dock att, om rektor eller lektor, som är domkapitelsledamot, endast åtnjuter ledighet från domkapitelsgöromålen, afdrag å tienstgöringspenningarna icke må ske;

att för rättighet att tillgodonjuta den förbättrade aflöning, som enligt denna lönereglering kommer lärare till del, skola gälla såsom vilkor: 1) att lärare, som enligt hittills gällande stat är berättigad till ersättning för indelt lön, skall fråntråda sin rätt till

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

Ang. lärarnes
vill de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

nämnda ersättning; 2) att nuvarande innehafvare af lön, i hvilken ingår afkomst af prebendehemman och lägenheter eller andra särskilda förmåner utom kontanta penningar, skall vara pligtig att, sedan en undersökning af dessa förmånens beskaffenhet samt uppskattning af deras ekonomiska värde egt rum, vidkännas antingen förmånernas indragning till statsverket mot ersättning i penningar till det belopp, hvartill de äro i stat beräknade, eller den minskning i statsverkets löneanslag till tjensten, som kan i vederbörlig ordning varda beslutad, dock icke till större belopp än som motsvarar den löneförbättring, som löntagaren vid nu föreslagna löne-reglering kan komma att vinna; 3) att den genom cirkulären den 20 mars 1858 och den 29 december 1860 stadgade skyldighet för visse lärare att, i händelse de genom inträffade förändringar skulle finnas umbärlige vid det läroverk, der de äro anstälde, inträda i tjenstgöring vid annat läroverk, helst inom stiftet, skall åligga äfven öfriga vid de högre och femklassiga allmänna läroverken anstälde lärare, intill dess de uppnått 45 års ålder; samt 4) att lärare skall vara skyldig att från tjensten afgå med pension enligt de bestämmelser, som i sammanhang med denna löne-reglering fastställas; äfvensom

att hvarje lärare, som varder utnämnd till tjenst, med hvilken rätt till särskilda förmåner är förenad, skall vara underkastad den minskning i aflöning från statsverket, som Kongl. Maj:t framdeles kan finna lämpligt besluta, till ett belopp, icke öfverstigande det, hvartill de i lönen ingående särskilda förmåner efter skälig uppskattning sig belöpa.“

Efter uppläsandet häraf anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Då det naturligtvis är svårt att kunna på en gång i både Första och Andra Kammaren vara till hands för att försvara den kongl. propositionen i detta ämne, måste jag begagna det tillfalle, som nu bjudes, att genast uttala mina åsikter beträffande den nu föredragna punkten.

Som herrarne finna, innehåller denna punkt hufvudsakligen en ekonomisk fråga, hvilken därför väsentligen är beroende af Riksdagens afgörande. Denna fråga grundar sig på ett komitébetänkande från år 1879. Det är således 13 år sedan den löne-reglering, som här afses, först blef utredd och offentliggjord. Den har varit före både vid 1882 års riksdag och vid 1887 års riksdag, ehuru till följd af mellankommande omständigheter den vid sistnämnda riksdag icke kunde blifva föremål för behandling, samt vid 1890 års riksdag. Vid alla de tillfällen, då denna fråga förelegat, har mot dess innehåll ingen som helst anmärkning kunnat göras vare sig af statsutskottet eller af Riksdagens kamrar. Man har ansett, att de lönebelopp som föreslagits både varit billiga och sins emellan väl afpassade. Men det oaktadt har denna fråga tills dato icke kunnat vinna sin lösning. Anledningen dertill är, att med denna rent ekonomiska fråga förbundits åtskilliga andra frågor, före-

trädesvis af pedagogisk art, hvilka återigen väsentligen tillhöra Kongl. Maj:ts profning, och hvilka af honom icke kunna enligt grundlagens bud afgöras annat än efter vederbörande myndigheters förordande. Det är nu åtskilliga dylika frågor, som förbundits med löneregeringsfrågan.

Ang. lärarnes vid de högre och femklassiga läroverken aflöning.
(Forts.)

Hvad först beträffar läsårets förlängning, så anser jag mig för ögonblicket icke behöfva yttra mig derom, emedan det är en fråga, som i det hela kan förväntas blifva af Riksdagen lemnad utan anmärkning. Hvad beträffar frågan om det latinska öfversättningsprovets utbytande mot en öfversättning från latin till svenska, så kan jag icke heller behöfva uppehålla mig dervid, då ju infördandet af denna förändring kan betraktas såsom afgjord sak. Den omständighet, på hvilken jag här företrädesvis måste fästa uppmärksamheten, är yrkandet att latinets inträdande skulle uppskjutas till sjetten klassen. Detta har nu blifvit ett yrkande, som af Andra Kammaren fordrats vid åtskilliga tillfällen. Det har här blifvit en viss motvind mot latinets inträdande. Man har låtit forstå, att det utöfvar ett hindrande inflytande på realundervisningens utveckling. Jag har mycket svårt att gå in på en dylik uppfattning. Jag påstår, att realundervisningen både vid våra läroverk och i det allmänna lifvet har det största utrymme. Realundervisning meddelas vid alla våra treklassiga läroverk, vid alla våra femklassiga läroverk samt vid alla våra fullständiga läroverk med några få betydelselösa och tillfälliga undantag. Dessa undantag förekomma särskildt i några landsortsstäder, der för åtskilliga år sedan, på grund af Riksdagens framställning och på grund af det ringa antalet lärjungar på reallinien, realundervisningen indrogs dels i sjunde och dels i sjetten klasserna. Men ingenting skulle Kongl. Maj:t och vederbörande kommuner hellre gå in på, än om Riksdagen ville säga, att äfven vid dessa läroverk realundervisningen änyo skall införas. Ett sådant beslut skulle vederbörande med största nöje helsa; och jag är öfvertygad om att realundervisningen vid dessa läroverk under förändrade förhållanden skulle komma att förete ett helt annat utseende, än den gjorde vid den tid, då indragningen skedde.

Man har vidare påstått, ehuru som jag tror egentligen blott inom Riksdagen, att latinets inträdande, såsom nu sker, i fjerd klassen är hindrande för en riktig anordning af realundervisningen i dessa klasser. Men jag vågar påstå, att i alla de anordningar inom dessa klasser, som vidtagits, icke den ringaste hänsyn tagits till latinets särskilda behof och fördelar, utan, såsom den departementschef, hvilken företrädesvis genom sitt förslag framkallat denna anordning, både enskildt och offentligen uttalat, att hänsyn tagits först och främst till kursernas afslutning i 3:dje och 5:te klassen, en sak som Riksdagen lemnat utan anmärkning gång på gång, och för det andra till det nödtvungna behofvet att inrätta undervisningen i dessa klasser så, att den på en gång kan tjena den medborgerliga bildningens befordrande och tillika utgöra en lämplig grundläggning för kommande lärda studier. Betraktar man saken från den synpunkten, såsom man bör göra, finner man hela för-

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

klaringen till den nuvarande anordningen af undervisningen i dessa klasser.

Utskottet har sagt, att senaste komitéförslag åstadkommit mycket små förändringar i dessa klassers undervisningskurser till förmån för realundervisningen. Ja, mina herrar, dessa förändringar kunde icke bli annat än mycket små, emedan man förut gjort allt hvad man ansåg sig kunna göra med hänsyn till de båda syftemål man ville uppnå. Men skulle nu realliniens målsmän vilja och kunna enas om ett förslag till realundervisningens ordnande inom dessa fem nedre klasser på ett för realundervisningen fördelaktigare sätt, så svarar jag, att komma de fram med ett sådant förslag, som de äro ense om, och som man därför på förhand kan anse godt, då bör det antagas; och det skall kunna antagas utan minsta hinder af latinets inträde i fjerde klassen. Jag bygger denna förmodan och detta påstående på den omständigheten, att, så vidt jag kan förstå, man alltid kommer att i 4:de—5:te klassen införa ett andra främmande språk, och då är den enklaste åtgärden att låta de timmar, som behövas för detta språk, i stället på latinlinien användas för latinets. Möjligen, men knappast sannolikt, kan det behövas någon annan liten obetydlig jemkning dertill.

Det har icke undgått min uppmärksamhet, att vid talet om de mindre läroverkens ombildning utskottet låtit framskymta, att i de fem nedre klasserna skulle förekomma blott ett enda främmande lefvande språk. En sådan anordning anser jag olämplig. Men om den skulle för reallinien befinnas fördelaktig, så torde väl icke något absolut hinder möta för en sådan förändrings genomförande på denna linie. Men icke skulle väl reallinien skadas, om latinlinien icke vill taga del i denna oegentlighet, utan i stället börja i fjerde klassen med ett nytt språk, nemligen latinets.

Likaså om jag vänder uppmärksamheten till det allmänna lifvet: har reallinien på något vis lidit intrång af latinets? Först och främst förbereder reallinien sina lärjungar omedelbart, åtminstone i vida högre grad än den klassiska linien, till öfvertagande och skötande af alla de uppgifter, som förekomma inom det industriella och kommersiella lifvet. Det var också ursprungligen beräknadt, att reallinien skulle fylla en dylik uppgift. Vidare hafva realliniens alumner tillfälle att komma i fråga vid alla de platser, der det erfordras blott mogenhetsexamen såsom kompetensvilkor, liksom vid sådana, för hvilka fordras fortsatta studier vid vissa tillämpningsskolor — jag tänker särskildt på de mycket omfattande militära läroverken och tekniska högskolan. Der måste latinliniens lärjungar undergå särskild kompletteringsexamen för att vinna inträde, men realliniens lärjungar äro omedelbart berättigade till inträde. Likaså har Kongl. Maj:t genom den sista stadgan för filosofie kandidat- och licentiatexamina beredt tillfälle för realliniens lärjungar att omedelbart vinna inträde vid den filosofiska fakultetens naturvetenskapliga sektion, att aflägga examina der och att sedermera söka alla de tjänster vid skolor och universitet, som på grund af dessa examina kunna erhållas.

Jag frågar då herrarne: är det icke möjligt, att den reala och

naturvetenskapliga undervisningen skall kunna trifvas och trifvas väl vid sidan af den mera ideala och humanistiska. Efter min uppfattning behöfver ett folk, för att dess bildning skall vara helgjuten och fullständig, representanter för båda slagen af bildning. Så vidt jag vet, har intet folk gjort något försök att aldeles upprycka de rötter, med hvilka dess nuvarande bildning är fastad vid den gamla romerska och grekiska bildningen. Det synes mig icke vara någon nödvändighet för och icke heller någon ära i att vi skola gå först i det afseendet. Det är ingen skam, utan blott nödig försigtighet, att vi dervidlag hålla oss blott i andra linien. Man har visserligen sagt, att vi hafva mera skäl härtill, därför att vi såsom ett mindre folk måste lära oss ett stort kulturspråk mera än de stora kulturfolken. Men då vill jag vädja till en föregående erfarenhet från den tiden, då de klassiska studierna vid de svenska läroverken kunde sägas blomstra, nemligen under 1860-talet och ett godt stycke in på 1870-talet, ty då visade det sig, att latinliniens lärjungar i tyska och franska fullt kunde mäta sig med realliniens och i engelska visserligen icke voro likställda med dem i förmågan att öfversätta från svenska till engelska, men deremot kommo dem ganska nära i fråga om öfversättning från engelska till svenska. För öfrigt, huru mycket jag än håller på att vi skola söka fortfarande hålla studiet af tyska, franska och engelska uppe vid våra läroverk, så får jag dock säga, att, om jag ställes i valet mellan att helt och hållet kasta bort den klassiska bildningen i Sverige eller att afstå från ett af de moderna språken, jag hellre skulle finna mig i den sista utvägen. Experiment äro alltid kostsamma, ofta farliga, och faran skulle här ligga i att vi genom att upphafva vilkoret för den klassiska bildningen skulle blifva isoleerade från andra kulturfolk och på vissa punkter förlora känningen af dem.

Det har vidare sagts i fråga om de klassiska språken — jag talar om de klassiska språken, ehuru frågan egentligen gäller latinets och grekiskans redan blifvit nästan bortglömd — att det är ett så litet fåtal, som har behof af klassisk bildning, att man icke för detta fåtals skull bör inrätta läroverken på ett sätt, som är ofördelaktigt för den stora mängden.

Jag vill häremot söka framhålla, att det icke är ett så obetydligt fåtal, som har behof af klassisk bildning. Utskottet själf erkänner, att klassisk bildning är erforderlig för filologiska eller, som jag tror utskottet yttrar, klassiskt filologiska studier, och häre må utskottet hafva rätt, ehuru jag för min del tror, att den är behöflig för alla filologiska studier och för åtskilliga af de moderna språken så tydligt och handgripligt som möjligt, emedan dessa hafva sin rot i latinets. På samma sätt är det för alla dem, som skola studera historia. De egentliga källskrifterna för stora skeden af världshistorien äro författade på latin, och ingen vetenskaplig historiker kan undvara någon insigt i detta språk, såvida han icke skall vara tvungen att taga allt i andra hand och själf få lemna en mängd källskrifter å sido. Detsamma är förhållandet med filosofien. Vigtiga och betydelsefulla delar deraf, som äfven nu-

*Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken afloning.*
(Forts.)

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aftöning.
(Forts.)

tidens filosofer måste känna, äro författade på latin. Slår man upp statskalendern och genomgår förteckningen på den filosofiska fakultetens humanistiska sektionens ledamöter, skall man finna, att nästan alla dessa med ytterst få undantag representera just språken, historien och filosofien. Men till och med den matematisk-naturvetenskapliga sektionen kan icke utan viss afsaknad undvara all kunskap i latin. Jag menar icke dervid blott och bart, att äfven dithörande vetenskapers historia, till exempel matematikens, fysikens, botanikens och zoologiens, icke kan studeras utan någon insigt i latin, utan jag menar äfven det, att åtskilliga af dessa skrifter på latin äro af den beskaffenhet, att en nutida vetenskapsman icke kan helt och hållet ignorera deras innehåll. Ungefär enahanda är förhållandet med de medicinska studierna. Går jag derefter till de juridiska studierna, så har det der hittills ansetts nästan såsom ett axiom, att vetenskapliga juridiska studier icke kunna drifvas utan någon kunskap i latin. Den romerska rätten har utöfvat det största inflytande på rättsvetenskapen i vår verldsdel, och man kan till och med säga, att i vissa partier den romerska rätten än i dag ligger till grund för lagstiftningen. Jag har någonstades läst ett uttryck af ungefär det innehåll, att tre gånger har det gamla Rom eröfrat Europa, första gången med vapnens magt, andra gången med religionens och slutligen med rättsvetenskapens. Går jag vidare öfver till den teologiska fakulteten, så torde det för herrarne vara väl känt och bekant, att ingen vetenskaplig teolog kan undvara insigter och grundliga insigter i både latin och grekiska, ty det är genom förmedling af dessa båda språk, som hela den gamla teologiska vetenskapen kommit till våra dagar. Det vore verkligen höjden af fattigdomsbevis, om en svensk prest icke skulle vara i stånd att läsa sitt nya testamente på grundspråket eller om han skulle sakna förmåga att följa med en vetenskaplig utläggning af nya testamentet, då hvarje sådan vetenskaplig utläggning grundar sig på en pröfning af sjelfva grundtexten, som han således måste åtminstone kunna förstå så mycket, att han kan skilja mellan det ena språkliga uttrycket och det andra. De, som studera teologi vid våra universitet, äro för närvarande icke mindre än 350, och lägger jag nu dertill alla, som jag förut omnämnt, så är det verkligen icke ett så litet fåtal, för hvilket studier i latin äro behöfliga antingen så, att de äro oundgängliga eller åtminstone svårligen oundgängliga. Men äfven om detta är ett litet antal i jämförelse med de tusenden, som söka inträde vid våra allmänna läroverk, eller de ännu flera tusental, som söka inträde i våra folkskolor, så utgör dock detta fåtal en synnerligen vigtig beståndsdel af den svenska ungdomen, ty denna beståndsdel har till uppgift att uppehålla en sida af vår vetenskapliga odling och göra, att vi äfven i klassisk bildning kunna likställas och känna oss jembördiga med andra folk.

Man säger ytterligare: må så vara, men denna bildning få de inhemta vid universiteten, den hör icke skolan till. Härmed äro vi inne på en rent pedagogisk fråga, der det gäller att afgöra, hvilka studier i följd af sin natur höra till universitetet och hvilka

höra till skolan. I största allmänhet sagdt, får man väl anse, att till skolans uppgift hör grundläggandet af fasta och säkra insigter i elementen, men att universitetet har att på denna grund uppföra en vetenskaplig byggnad. Så mycket kunna vi vidare alltså nog vara ense om, att det är både i pedagogiskt och ekonomiskt afseende oklokt att förlägga till universitetet det, som till följd af sin natur och beskaffenhet bäst och rättast hör till skolan, ty för hvarje år, som ynglingen framskrider till fullare utbildning och utveckling, blir tiden mera dyrbar. När man så kommit till visshet om hvad som tillhör skolan, så återstår att på skolans olika stadier fördela de särskilda ämnena så som de böra fördelas samt att bestämma, i hvilken klass de böra börjas och hvilken antal timmar de böra hafva i hvarje efterföljande klass. Äfven detta är en rent pedagogisk fråga, som blott kan lösas med hjälp af pedagogisk vetenskap och pedagogisk erfarenhet. Ett par motionärer i en hithörande fråga hafva sagt, att man bör ställa så till, att undervisningen på hvarje punkt träffar tillsammans med och motsvarar lärjungarnes naturliga utveckling, ty i motsatt fall blefve undervisningen icke bildande utan missbildande. Jag är fullt ense med dem i detta afseende. Man måste så i rätt tid, och man har att för hvarje art och säde låta den behöriga växttiden hafva sitt förlopp, om man skall hafva utsigt på att erhålla god skörd. Latinet har sin art. Till latinets art hör, att det har en rik formlära. Denna formlära måste inöfvas, om man skall kunna inhemta latinska språket. Man må nu anse detta inlärande vara ett nödvändigt ondt. Ja väl, men detta nödvändiga onda har dock flere grader. Der man, såsom jag och många tusenden med mig, började läsa latin vid 8 års ålder, var den latinska formläran att betrakta såsom åtminstone delvis ett mål i och för sig, ty dervid gjorde vi i verkligheten våra första öfningar i logik, våra första försök att tillämpa den i paradigmet framställda allmänna regeln på enskilda fall. När man, såsom nu sker, börjar latinläsningen ungefär vid lärjungens 12:te år, får man redan iakttaga en viss försigtighet vid inöfningen af formerna, äfven om man derigenom löper fara att grunden blir lös, ty gossar vid 12 år tåla icke vid att sysselsättas så mycket med deklinerande och konjugerande, som åtta-åringar mycket väl tåla vid utan att tröttnas eller känna missnöje. Än mindre passar det att uppskjuta början af detta studium tills gossarne blifvit 14 år. — Man kan väl icke gerna föreställa sig, att det, som under århundraden lärts och lästs vid 8 och 9 års ålder, lika bra läres vid 14 å 15 års ålder. Det kan i senare fallet icke blifva den frukt, man har rätt att påräkna. Det måste kännas tråkigt för ynglingarne och menligt inverka på undervisningen för öfrigt.

Det har på ett ställe i utskottets betänkande sagts, att det skulle finnas en oriktig uppgift i departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet, nemligen den, att det icke skulle finnas något land, der man tänkt sig kortare skolkurs i latin än 6 år. Danmark har häremot anförts såsom ett exempel, och man har erinrat, att på den halfklassiska linien i detta land måste man anse latin-

*Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)*

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflönning.
(Forts.)

undervisningen blott och bart fortgå under fyra år. När det talas om den halfklassiska linien i Danmark, tänker man mycket lätt på den halfklassiska eller B-linien hos oss. Men förhållandet är dock, att den så kallade halfklassiska linien i Danmark vida närmare motsvarar den "lärda" reala linien hos oss. Den rena real-linien i Danmark, eller den så kallade borgareskolan, berättigar icke till inträde vid universitet annat än med tillhjälp af en kompletteringsexamen, som — såvidt jag icke sett orätt — förutsätter lika goda latinkunskaper som de, hvilka fordras på den egentliga latinlinien i Danmark; och, hvad som här är särskildt viktigt, latinet på den halfklassiska linien i Danmark börjar ungefär på det stadium, som motsvarar 4:de klassen i Sverige, och upphör i stället sedan, så att det icke läses under de två sista åren. Detta är en stor och väsentlig skillnad.

Såsom synes af Kongl. Maj:ts proposition, har Kongl. Maj:t helt nyligen, den 17 april 1891, utfärdat en ny stadga för filosofie kandidat- och filosofie licentiat-examen. Denna stadga gäller visserligen endast en fakultet af de fyra vid universiteten, men det är dock den fakultet, för hvilken latinfrågan har den största betydelsen. Denna stadga utgår från det betänkande, som afgifvits af den så kallade universitetskomitén, och universitetskomitén har byggt på förutsättningen af en sexårig latinkurs vid skolan. Kongl. Maj:t har likaledes låtit en komité utarbete ett förslag till ny skollag, byggt på åtskilliga grunder, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet förelagt de komiterade. Denna komité har också utfört sitt arbete under förutsättningen af en sexårig kurs i latin vid läroverken. Skulle nu latinet flyttas upp till 6:te klassen, blefve man nödsakad att göra om allt det arbete, som hittills nedlagts på dessa frågors ordnande. Ty det går icke an att hafva samma bestämmelser med afseende å universitetsexamina i det ena fallet som i det andra. Jag kan t. ex. i fråga om historia och filosofi såsom hufvudämnen i filosofie kandidat- eller licentiat-examen icke behöfva fordra mer kunskaper i latin än hvad som vinnas genom en sex års latinkurs i skolan. Men deraf följer icke, att man för en dylik examen kan nöja sig med de kunskaper, som förvärfvats under en fyraårig latinkurs. Skall derjemte, såsom utskottet äfven föreslagit, det blifva tal om att stryka bort den första klassen i våra läroverk, så är det att börja om med komité- och lagstiftningsarbete från början.

På grund af hvad jag sålunda framställt, hemställer jag till Riksdagens Andra Kammare att den måtte låta detta vilkor om latinets inträde först i sjetta klassen få falla såsom vilkor för löneregleringens genomförande. Det är ju en rent pedagogisk fråga, för hvilken kammaren icke kan hafva den insigt, som vid sakens bedömande är nödvändig. Jag anser mig härmad icke hafva sagt något, som bör stöta, ty man kan ej begära att Riksdagen skall vara en skolkomité. — Vi hafva intet att afstå med afseende å måttet för vår slutliga bildning vid skolan eller universitetet, utan vi måste söka att hålla nivån uppe så mycket som möjligt, och ett vilkor härför är, att undervisningen från början anordnas på

det sätt, som för målets vinnande är det bästa och fördelaktigaste.

Ang. lärarnes vid de högre och femklassiga läroverken aflöning.
(Forts.)

Herr Nilson från Lidköping: Jag skall blott be att få afgifva min kraftigaste protest mot det nu åter förnyade förslaget, att frågan om elementarlärarnes löneförhöjning skall sammankopplas med frågan om latinets uppskjutande till sjetten klassen.

Då utskottet och Riksdagen både nu och vid flera föregående tillfällen erkänt denna löneförhöjning vara af billighet och rättvisa påkallad, så fordra ock billighet och rättvisa, att denna fråga afgöres ensamt för sig. Det är ju icke lärarnes fel, att regeringen och Riksdagen icke kunna enas om latinfrågans lösning. Då kan det ej heller vara Riksdagen värdigt att söka tvinga fram sin åsigt genom att sätta tumskrufven på de stackars oskyldige lärarne.

För min del är jag alls icke obenägen att ganska långt tillmötesgå de i denna kammare framställda kraf på ändring af latinets ställning i skolan, och äfven kan jag vara med om en hel del andra här föreslagna skolreformer. Men jag kan, såsom sagdt, omöjligen gilla, att genomförandet af dessa reformer göres till vilkor för löneförhöjningen. Riksdagen saknar icke medel att på mer lämpliga och mer rättfärdiga vägar gifva eftertryck och bereda framgång åt sina önskingar.

Håller man nu fast vid vilkoret om latinets uppskjutande till sjetten klassen, så fruktar jag med skäl, att äfven löneförhöjningen blir för många år uppskjuten. Jag vädjar därför till denna kammars billighets- och barmhertighetskänsla under varm anhållan, att kammaren måtte låta detta vilkor falla. Jag gör i en stor skara lärares namn denna vädjan, så mycket hellre som jag här icke talar i egen sak. Jag befinner mig nemligen numera i pensionsåldern och jag kan således icke personligen komma att af löneförhöjningen erhålla ringaste förmån, äfven om den vid innevarande riksdag beviljas.

Jag har också mina stora betänkligheter mot terminsafgifternas förhöjning och läsårets förlängning, men dessa betänkligheter vill jag dock nu låta fara.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten mom. A, dock med uteslutande af vilkoret om latinets framflyttning till 6:te klassen.

Herr Höjer: Det skulle visserligen för mig vara i alla afseenden angenämast och lugnast att få sitta här i min vrå och under tystnad åhöra den utan tvifvel långa och innehållsrika diskussion om denna punkt i statsutskottets utlåtande, som nu tagit sin början. Jag har dock vid närmare eftertanke och med hänsyn dertill, att jag i min person förenar både folkrepresentanten och skolmannen, ansett det nästan såsom en skyldighet att för kammaren framlägga mina åsigt i denna för vårt fäderneslands läroverk i många afseenden viktiga fråga. Jag skall också ärligt och utan fruktan tala ut min mening, ehuru jag mycket väl vet och

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

förstår, att jag, sedan debatten är slut, kommer att af hvarje rätt-trogen pedagog lysas i bann såsom en affälling från den enda saliggörande pedagogiska läran.

Statsutskottets utlåtande i denna fråga är, så vidt jag kan finna, ett uttryck af den allt mer och mer utbredda åsigten, att våra läroverk lida af brister, som dag för dag allt mer springa i ögonen och allt som tiden går blifva större och större, hvarför nödvändigheten fordrar, att de snart afhjelpas. Jag är för min del äfven af statsutskottets uppfattning i detta fall. Jag anser bristerna stora, och att boten bör fortast möjligt sökas.

Hvad nu dessa brister vid läroverken angår, synas de mig kunna rubriceras under två stora hufvudkategorier.

Den ena af dessa brister består i sjelfva den metod, som i allmänhet följes vid undervisningen, och den andra i den organisation, som för närvarande utmärker våra läroverk.

Bristen i afseende å den *metod*, som följes vid undervisningen, ligger enligt mitt förmenande — och min åsigt delas i detta fall af många — deri, att läraren för mycket vid sin undervisning söker hos lärjungen uppöfva minnet och förståndet. Han låter lektionerna för mycket gå ut på en ensidig förståndsutveckling, han söker först tillfredsställa krafven på en formel bildning, och han gör det enligt min tanke mer än skäligt är, ehuru såväl barnet först som ynglingen sedan i stigande grad behöfver just en undervisning af *realt* innehåll, af natur att kunna påverka hans karakter och kunna blifva honom till nytta under fortsättningen af hans lif.

Det är enligt min tanke så, att latinet har i forna dagar spelat och spelar än i dag en hufvudroll vid denna undervisning, som går ut på en ensidig förståndsutveckling. Pedagogerna hafva funnit framför allt i det latinska språket ett formelt bildningsmedel och försumma icke att framhålla detta. De begagna latinet ofta nog och mer än tillbörligt är mindre såsom ett medel för att låta lärjungarne få en inblick i antikens historia, särskildt i romarnes lif, seder och anda — än för att med lärjungarne kunna åvägbringa hvad den förre chefen för eklesiastikdepartementet kallade en *tankegymnastik*, hvilken enligt mångas åsigt är så helssam, och som äfven är det, då det endast gäller tillfredsställandet af den formella bildningens kraf, men enligt min tanke äfven kan skada lärjungarne, när den drifves till öfverdrift. Denna metod, som först och främst användts vid undervisningen i latinet, har derifrån förts öfver på undervisningen i de moderna språken, och en vigtig följd deraf har blifvit, att förståndsutvecklingen blifvit allt ensidigare och ensidigare stäld såsom mål.

Jag målar härvid icke den onde på väggen för att sedan få piska honom. Ty detta är en erfarenhet, som icke är endast min, utan många andras; en erfarenhet, som man gjort icke blott i vårt fädernesland, utan äfven i andra länder. Jag skulle i det fallet kunna från Danmark och Norge åberopa auktoriteter, som hafva ungefär samma uppfattning som jag.

Hvad angår den andra bristen eller *den*, som ligger i läro-

verkens nuvarande organisation, visar den sig i tvenne omständigheter. Dels visar den sig deri, att de allmänna läroverken eller våra lärda skolor icke stå i ett organiskt samband med folkskolan såsom ett gemensamt underlag, och dels deri, att de lärda skolorna, genom sin kursanordning och sitt undervisningssätt afse att föra *alla* skolans alumner till maturitetsexamen, ehuru det är faktiskt, att *högst* 25 % af lärjungarne hinna fram till målet. Den 1:sta § i den svenska läroverksstadgan lyder: "De af staten bekostade allmänna läroverken hafva till ändamål såväl att utöfver omfånget för folkskolans verksamhet meddela medborgerlig bildning som ock att grundlägga de vetenskapliga insigter, hvilka vid universitetet eller högre tillämpningsskolor vidare utbildas". Det är den dubbla uppgiften, som åligger de svenska allmänna läroverken; men hvad erfarenheten visat är, att de lärda skolorna icke fylla och enligt min tanke icke på några vilkor kunna fylla den dubbla uppgift, som skollagens 1:sta § ålägger. Den lärda skolan kan icke fylla denna uppgift, och det af följande skäl: Å ena sidan meddelar hon icke en egentlig medborgerlig, d. v. s. praktisk bildning; hon för icke lärjungarnes studier till slutet af 5:te klassen *så*, att skolan till dem kan säga: hvad I nu hafven lärt eder är ett fullständigt afslutadt helt med praktiskt innehåll, af hvilket I kunnen hafva nytta i framtiden. Det gör hon icke, och hon kommer icke att göra det bättre, om man också, såsom 1890 års skolkomité och förre departementschefen föreslagit, söker vid slutet af 5:te klassen anbringa en s. k. examen rigorosum, ty felet ligger i sjelfva skolans organisation. Men å andra sidan är det visst, att elementarläroverken lägga grund för fortsatta studier vid universitetet eller tillämpningsskolorna för endast ett mindretal af sina elever. I det fallet äro de statistiska tabellerna rörande statens läroverk för gossar upplysande nog. Jag ser af dem, huru höstterminen år 1880 lärjungeantalet i första klassen varit 2,365; hösten 1881 hade i andra klassen detta antal stigit till 2,676. Sedan sjunka siffrorna undan för undan, klass efter klass, och utgjorde höstterminen 1888 i öfre sjunde klassen endast 729. Och när våren kom, var det ändock många af dessa, som icke hunno fram till studentexamen.

Emellertid är det, för så vidt jag kan finna, alldeles omöjligt för samma läroverk att fylla de omnämnda begge uppgifterna på en gång. Jag ser för min del ingen annan bot, än att vi helt och hållet slå sönder de allmänna läroverken. Till en början föra vi öfver 1:sta klassen till folkskolan. Jag har verkligen under den sista tiden gjort mig besvär att söka göra klart för mig, om ett sådant öfverförande af 1:sta klassen till folkskolan under nuvarande förhållanden skulle vara möjligt. Jag har noggrant gått igenom Kongl. Maj:ts proposition och den rikhaltiga diskussion, som med anledning af den fördes vid riksdagen år 1890, samt dertill åtskilliga komitébetänkanden. Jag har frågat till råds personer i dessa stycken kunnigare än jag, och jag har kommit till det resultat, att en dylik öfverflyttning till folkskolan verkligen är möjlig.

*Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aftöning.
(Forts.)*

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aftöning.
(Forts.)

Vidare och för det andra synes det mig praktiskt bäst — och härvid ansluter jag mig i grundtanken, ehuru icke i detaljerna, till den motion, som af herrar Hammarlund och Berg framlagts — att inrätta en mellanskola, motsvarande klasserna 2—6:1. I denna mellanskola eller högre borgarskola skulle undervisningen på ett praktiskt sätt bedrivas. Grundläggande språkstudium skulle vara modersmålet. Vidare skulle, enligt min åsigt, läsas obligatoriskt endast *ett* främmande språk, men detta språk skulle — och i det afseendet skiljer jag för min del mig från herr Lyttkens — vara det af honom så opåkalladt föraktade franska språket; det andra främmande språket, exempelvis tyskan, skulle vara valfritt. Vid slutet af denna mellanskola, som skulle bilda ett harmoniskt afslutadt helt, skulle anställas examen och afgifvas betyg, hvilka skulle göra innehafvaren kompetent till sådana mindre befattningar i statens tjänst, till hvilka maturitetsexamen icke utgör kompetensvillkor. För det fåtal — just det fåtal, som blifver kvar i de allmänna läroverken, sedan de öfrige troppat af — för detta fåtal, dessa 25 %, skulle finnas en öfverbyggnad af sjelfständiga latin-gymnasier och real-gymnasier, hvilka skulle föra fram till maturitetsexamen och berättiga till studier vid universitetet samt till sådana statens tjänster, för hvilka maturitetsexamen är erforderlig.

Sådana äro de framtida läroverk, om hvilka jag mången gång i min ringhet drömt. Men just därför, att jag är öfvertygad om, att *dessa läroverk* blifva framtidens, och emedan jag anser, att början till denna reform, hvilkens slutliga genomförande ligger långt fram i tiden, redan nu kan i väsentlig mån göras genom indragning af 1:sta klassen och genom latinets uppflyttande till 6:te klassen, *just därför* är jag i dessa punkter en anhängare af statsutskottets förslag; och jag har genom detta kanske för mången allt för långa anförande sökt angifva det hufvudskäl, som bestämt mig för att rösta för utskottets förslag.

Jag ser i båda dessa nu omnämnda förändringar en öfvervägande, för att icke säga uteslutande fördel. Hvad först beträffar indragandet af 1:sta klassen, som icke hör till denna punkt, så vill jag i afseende derå åberopa de skäl, som anfördes af reservanterna i särskilda utskottet vid 1890 års riksdag, och i hvilka skäl statsutskottet vid denna riksdag nu instämt. Med afseende åter å den andra reformen, eller latinets uppflyttande till 6:te klassen, så är det min öfvertygelse — och jag är deri af olika tanke med statsrådet och chefen för eklesiastikdepartementet — att vi genom denna uppflyttning icke skulle komma att göra latinstudiet någon så synnerligen obotlig skada. Jag utgår då från den förutsättningen, att, jemte det att latinets flyttas upp till 6:te klassen, samtidigt läsåret ökas med 3 veckor, och att den för latinstudiet genomgripande och afgörande reformen sker, som ligger i borttagandet af latintemat i maturitetsexamen. Undervisningen kommer sedan att bedrivas på ett mera praktiskt och som jag tror mycket bättre sätt än nu. Derjemte är det min tanke — och jag är deruti öfverens med statsutskottet — att genom latinets uppflyttning till 6:te klassen man kan åstadkomma en lämpligare anordning af

undervisningen på skolans lägre stadier och möjliggöra en bättre undervisning i andra och för den stora massan af lärjungar viktigare ämnen än latinets. Jag kommer i detta fall i främsta rummet att tänka på den utsträckning af undervisningen, som skulle kunna ävägbringas med afseende på svenska språket, svensk litteratur och svensk statskunskap. Jag skulle, enligt min uppfattning, med denna reform, som herr ecklesiastikministern naturligtvis så strängt motsätter sig, vinna två saker. Jag skulle för det första kunna göra undervisningen mera tidsenlig, och för det andra och framför allt göra den till sina resultat vida mera nationel. Det är min bestämda öfvertygelse, att den svenska undervisningen i våra dagar hvarken är det ena eller det andra.

*Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)*

Jag har endast några ord att tillägga. Det finnes i statsutskottets förslag — det må jag bekänna — två punkter, som hafva på ett obehagligt sätt berört mig, och med afseende på hvilka jag blott efter mycken svårighet kunnat taga mitt förnuft till fånga. Den ena punkten, som nyss berörts af min aktade kamrat på lidköpingsbanken, är den om latinets framflyttande till sjetten klassen såsom ett oundgängligt *vilkor* för löneregleringens genomförande. Ja, mine herrar, jag är icke principiellt emot eller kan på något sätt ogilla, att representationen applicerar hvad man kallar en anslagsvägran såsom ett medel för att framtvunga reformer, som regeringen i det längsta motsätter sig. Jag är icke emot detta såsom en yttersta åtgärd, men det är motbjudande att applicera detta tryck så, att en tredje part får sitta mellan, en part, som på frågans afgörande i det stora hela har ett oändligt litet om ens något inflytande. Det skulle tillfredsställt mig mera, om representationen följt detta resonnement: vi erkänna, att den ekonomiska reform, som ligger i löneregleringen för lärarne, är berättigad, ja trängande; men vi, representationens medlemmar, anse, att det finnes en annan reform, som är ännu mera berättigad och ännu mera trängande, nämligen omorganisationen af våra läroverk. Vi vilja den senare reformen först och den förra sedan. Detta vore ett språk, som jag för min del skulle tycka mera om, ty det stälde sig då — åtminstone för mig — på ett mera riktigt sätt. Då jag nu emellertid efter moget öfvervägande och efter samtal med många personer af olika partier har kommit till den bestämda öfvertygelse, att en lönereglering för lärarne är absolut otänkbar utan den reform, som ligger i latinets uppflyttning till sjetten klassen, skall jag icke motsätta mig den, utan rösta för densamma, i tanke att det ländet till lärarnes bästa, ju förr man med tjenliga medel kan tvinga fram en sådan reform.

Den andra punkten i statsutskottets förslag, som för mig är motbjudande, är den om införande af terminsavgifter såsom vilkor för löneregleringen för lärarne. Det är att föra in i vårt undervisningsväsende en alldeles ny princip och slopa en gammal, af hvilken Sverige haft heder i nära 200 år, och för hvilken utländingar ännu i dag från många håll hafva uttryckt sin stora beundran. Den är mig motbjudande denna princip om införande af terminsavgifter äfven derför, att genom densammans införande en icke obe-

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

tydligt tung börda kommer att falla på en massa pojkar, som icke förtjena det hårda öde, som ligger i nödvändigheten att helt enkelt afstå från studiernas fortsättning. Denna afgift kommer icke att trycka på de rikes, icke på arbetarens barn eller på de mer fattigande — ty dessa senare kunna blifva befriade från afgiftens erläggande — utan den kommer att trycka på barn till relativt obemedlade enkor, till mindre väl aflönade tjänstemän, till allmogemän, hvilka icke hafva mer än de oundgängligen behöfva. Det är denna massa folk, som icke kan begära eller få ett intyg om medellöshet, dessa, om jag så må kalla dem, *pauvres honteux*, som jag anser icke förtjena att drabbas af dessa afgifter.

Det har sagts mig, att det är bra, att dessa skolfgifter införas, ty derigenom sättas vi i stånd till att företaga en helsosam gallring vid våra läroverk, hindra öfverbefolkning vid desamma och få ett rimligare antal alumner. Ja, mine herrar, huru går det då, om denna gallring kommer att ske? Jo så, att de fattige pojkarne med de goda hufvudena gå bort, men de rika åsnorna dem få vi behålla.

Jag skall icke längre upptaga herrarnes tid, utan endast be att få till protokollet antecknad, att jag, ehuru jag icke kan fullt gilla de af mig nu berörda tvenne punkterna, likväl kommer att skänka min röst för statsutskottets förslag.

Herr Eriksson i Elgered: Det kännes motbjudande att här uppträda, sedan herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss uttalat, att han icke ansåge kammaren kompetent att bedöma denna fråga. Jag för min del får emellertid säga, att jag anser, det äfven de icke lärda representanterna här i kammaren äro berättigade att i *hvarje* fråga, som här förekommer till behandling, uttala sina särskilda meningar. Med afseende särskildt på det utskottets utlåtande, som här föreligger, så förefaller det mig, som om verkligen situationen komme att träda in i ett nytt ljus, och jag skall därför bedja att för en kort stund få taga herrarnes uppmärksamhet i anspråk.

Bland de förutsättningar i de olika moment, som statsutskottet uppställt för löneregleringens genomförande, förekommer äfven, att latinets inträde i läroverken uppskjutes till nuvarande sjette klass. Genom denna förutsättning skulle onekligen för hvarje reformvän vinnas, att andra ämnen finge ersätta, hvad latinet måste maka åt sig. Men icke endast detta. Denna förutsättning är äfven en viktig *principfråga*. Den är en allvarsam kamp, som utkämpas, huru vida *Kongl. Maj:t* i förening med domkapitlen *ensam* eger att på administrativ väg utfärda alla förordningar i afseende på den inre undervisningen, eller huru vida *Riksdagen* vid dessa frågors afgörande *äfven* skall hafva ett ord med i laget. Det är uppenbart, att, enligt den förutsättning, som statsutskottet uppställt, Riksdagen måste hafva ett ord med i laget, och så till vida kan jag vara med om förslaget.

Men det finnes en annan förutsättning för antagande af utskottets förslag, hvilken jag *icke kan* vara med om, eller den om

förhöjda terminsafgifters införande. Det har redan af den siste talaren nämnts, huru motbjudande det kännes för honom att antaga utskottets förslag under denna förutsättning, och jag ber få säga detsamma hvad mig beträffar. Genom förhöjda terminsafgifters införande blefve undervisningen stängd för de mindre bemedlades barn och komme endast att stå öppen för de rikes och högt uppsattes barn, och härigenom komme hinder att läggas i vägen för mången fattig yngling att framträda och visa sin begåfning. Jag kan af denna anledning icke finna, att förhöjda terminsafgifter äro önskvärda, och anser därför, att denna förutsättning för löneregleringens genomförande icke bort af statsutskottet tillstyrkas.

Ang. lärarnes vid de högre och femklassiga läroverken aftöning.
(Forts.)

Dessutom anser jag, att statsutskottet såsom en förutsättning för löneregleringens genomförande hellre hade bort uppställa mom. d) i nu föreliggande punkt, eller det om indragning af första klassen vid våra allmänna läroverk och inträdesålderns framflyttande till fyllda 10 år. Härför finnas många skäl som tala. Först och främst skulle härigenom för statsverket ske en besparing på 150,000 kronor. Då folkskolan i alla händelser kan uppfylla det mål, som med första klassen afses, så hemställer jag till herrarne, huru vida icke nämnda skola i sådant fall kunde blifva bottenskola lika väl för den rikes och uppsattes barn som för den fattiges.

Vidare är det uppenbart, att en större likställighet i socialt hänseende skulle uppkomma, om de mera bemedlades barn någon tid komme att hållas i folkskolan och der gemensamt med de mindre bemedlades barn undervisades.

Slutligen tror jag, att genom första klassens öfverflyttning till folkskolan ett större intresse från höga vederbörandes sida skulle väckas för denna skola — ett intresse, som för närvarande icke är hvad det borde vara. Särskildt allmogem, för hvilken denna skola är af största vikt, men som icke blickat in i upplysningens himmel, saknar sålunda på grund af bristande upplysning nästan *allt* intresse för densamma, ett förhållande som synes vara det mest onaturliga.

Jag anser sålunda, att första klassen bör indragas, och att inträdesåldern till den blifvande första klassen vid de allmänna läroverken bör bestämmas till fyllda 10 år. Såsom frågan nu är framställd af statsutskottet, är den visserligen en vacker illusion, som tyder på att något sådant skulle *kunna* ske. Men, mine herrar, det är något, som *icke sker*, ty jag är förvissad, att om än Andra Kammaren *bifaller* mom. d), kommer Första Kammaren att *afslå* detsamma, och då kommer frågan in i ett nytt skede, för så vidt regeringen kommer att godkänna latinets uppskjutande till sjette klassen, något som synes mera troligt. Då inträder frågan i ett nytt skede, och från och med den stunden hafva vi för en lång tid afstängt oss från möjligheten att få den reform genomförd, som förekommer i mom. d), eller indragning af nuvarande första klassen vid samtliga högre och femklassiga läroverk.

Ang. lävarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

Det är på grund af detta förhållande, som jag ansett nödvändigt att få min mening antecknad till protokollet, äfvensom att tillkännagifva, att jag på grund af dessa skäl icke kan vara med om att rösta för utskottets förslag, ehuru väl jag, herr talman, icke kommer att afgifva något yrkande.

Häruti instämde herr *Anderson* i *Hasselbol*.

Herr von *Friesen* yttrade: Som kammaren har funnit, skiljer sig statsutskottets förslag från Kongl. Maj:ts i väsentligen tvenne punkter. Kongl. Maj:t har såsom en förutsättning för löne-regleringen i fråga endast uppställt terminernas förlängande till 39 veckor. Jag betonar, att detta är en principiell organisations-åtgärd, som Kongl. Maj:t uppställt såsom vilkor för denna löne-reglering. Samtliga ledamöter af statsutskottet hafva, så vidt jag kunnat finna, varit med om att tillsätta ett nytt vilkor, nemligen terminsafgifternas höjande. Detta är således ett nytt principiellt organisationsvilkor, hvilket, så vidt jag kunnat finna, icke rönt någon gensägelse. Men dessutom har statsutskottets majoritet insatt ett tredje principiellt organisationsvilkor, nemligen latinstudiets uppflyttning till sjette klassen, och är det egentligen detta sista vilkor, om hvilket man hittills så mycket talat. Jag vet väl, att äfven ur principiell synpunkt starka invändningar komma att göras mot de två öfriga vilkoren; dock hafva hittills icke så många anmärkningar deremot blifvit gjorda som mot latinstudiets uppflyttning.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade, att denna fordran upprepade gånger blifvit uppställd af Andra Kammaren. Detta är sant; men jag vet icke hvarför det nämndes, om icke såsom ett tecken till, att då denna fordran blifvit upprepad många gånger utan verkan, så vore det icke lönt att vidare uppställa någon sådan fordran.

För min del anser jag icke, att Andra Kammaren bör låta inverka på sig af detta yttrande, om det haft nämnda syfte; utan om denna fordran är berättigad, så bör kammaren fortfarande hålla på densamma.

Vidare nämnde herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att latinet för närvarande vore utsatt för "motvind". Skulle det måhända deri ligga någon antydning om, att denna obegenheten mot latinet är af tillfällig beskaffenhet? Vinden är ju ombytlig, kan lätt kasta om och skulle snart kunna förvandlas till medvind, och i sådant fall vore det ju oklokt att för närvarande söka genomföra den reform, statsutskottet påyrkat. Men enligt min tanke strider detta helt och hållet mot den utveckling, som i afseende å skolundervisningen hittills förekommit icke blott inom vårt land utan äfven i alla andra civiliserade länder. Ty i alla andra länder är man i färd med att inskränka de klassiska språkens studium och man gör detta helt enkelt därför, att andra, moderna ämnen tränga på och tränga undan latinstudiet. De klassiska språken hafva i alla länder förlorat den betydelse för lifvet,

som de förut hade, medan deremot andra ämnen kommit fram i förgrunden och vunnit ökad betydelse samt med naturnödvändighetens oemotståndlighet undanträngt de klassiska språken. Det är icke i någon fiendskap mot de klassiska studierna, utan i omöjligheten af dessas bedrivande på samma sätt som hittills, man har att söka anledningen till att dessa studier så småningom afknappats och reducerats, såvidt jag vet, i alla civiliserade länder. Nyligen har en skolreform blifvit genomförd i det klassiska Tyskland, i hvilken man minskat det åt latinet vid de humanistiska gymnasierna anvisade antalet timmar med 15 i läsårsvecka, för hela skoltiden räknadt; hvilket inalles, då läsåret är ungefär 40 veckor, utgör omkring 600 timmar. Man kan väl förstå, hvilken betydelse detta skall hafva i ett land, som på skolundervisningsområde är så starkt fästadt vid de klassiska studierna som Tyskland. Jag kan således för min del verkligen icke tro, att det är ett vindkast, som gör, att man vill reducera den åt latinet och de klassiska språken hittills anslagna tid, utan jag tror, att denna åtgärd står i ett naturligt och nödvändigt sammanhang med utvecklingen på skolundervisningsområde.

Herr eklestiasitikministern vände sig mot det i utskottets betänkande förekommande, så ofta hörda påståendet, att latinstudiets bibehållande i fjerde och femte klasserna skulle verka hindrande för undervisningens ändamålenliga anordnande i de fem lägsta klasserna, och han påstod, att vid uppgörande af kurserna för den reala linien hade ingen som helst hänsyn hittills tagits till latinet på den andra linien, utan att dessa kurser oberoende deraf blifvit ordnade. Detta påstående vågar jag åtminstone i ett fall bestämdt bestrida. Införandet af franska språkets studium i femte klassen är, så vidt jag kan förstå, icke betingadt af realliniens fordringar; men om latinstudiet införes i fjerde klassen och grekiskan i nedre sjette klassen, så är det nödvändigt att införa franskan i femte klassen på latinlinien. Följden deraf har blifvit, att franskan införts i femte klassen äfven på den reala linien, så att man i denna klass har att meddela undervisning i tre lefvande språk, af hvilka det nya språket, franskan, läses endast tre timmar i veckan. Kan man då säga, att de, som afsluta sina studier i femte klassen, kunnat i sistnämnda språk erhålla en afrundad bildning? Jag tviflar derpå. Men det är icke nog dermed, utan den omständigheten, att latinstudiet inläppts i fjerde klassen, har gjort, att alla pedagoger hafva rigtat sin uppmärksamhet på, att lärjungarne må blifva särdeles väl lämpade för att i fjerde klassen undervisas i latinet. Den lärometod, som häraf föranledts, har tryckt sin pregel på hela undervisningen i de tre lägsta klasserna, och sedermera har äfven för de lefvande språk, som senare inträda på läroplanen, ungefär enahanda metod blifvit följd. Man vill icke eller har åtminstone icke förr än på sista tiden velat höra talas om, att det väsentliga vid språkundervisningen dock består deri, att lärjungen får lära sig att *tala* språket; utan man har hittills hufvudsakligen hållit sig till det *skrifva* och det *läsa*. Ett språk är dock väsentligen någonting taladt och hört, och först i andra rummet någon-

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflönning.
(Forts.)

ting skrifvet och läst. I forna tider, då latinet verkligen hade betydelse för det praktiska lifvet, var också förhållandet det, att vid undervisningen latinets talande spelade en mycket stor roll; men i samma mån, som latinets betydelse för den praktiske mannen minskades, i samma mån har den förre metoden trängts åt sidan af en hufvudsakligen på grammatiken byggd undervisningsmetod, och denna har blifvit dominerande icke allenast i fråga om latinets, utan äfven för de öfriga språken. Kunde man nu få de fem lägsta, klasserna befriade från latinets, så är jag öfvertygad att pedagogerna skulle i hög grad anstränga sig för att få språkundervisningen i de fem lägsta klasserna väl och praktiskt ordnad.

Herr ecklesiastikministern nämnde, att om de, som klagade öfver, att undervisningen på den reala linien icke vore nog praktisk, ville framlägga en mera praktisk undervisningsplan, så skulle densamma utan tvifvel hafva utsigter att blifva godkänd. Men detta låter sig nog ej så lätt göra för reallinien ensam, äfven om pedagoger med god vilja i detta hänseende skulle komma att egna sig åt denna uppgift, ty krafterna skulle nog blifva otillräckliga först vid planens uppgörande, sedan vid dess verkställande. Finge deremot dessa sträfvanden afse åstadkommandet af en för båda liniernas samtliga lärjungar i de fem lägre klasserna lämplig och behörigen afrundad kurs, så är jag öfvertygad om, att arbetet för uppnåendet af detta önskningsmål skulle få en helt annan fart, än det under närvarande förhållanden kan få. Jag tror således, att man med skäl kan påstå, att de, som önska en för samtliga lärjungarne afpassad och afrundad kurs i skolan, att afslutas vid tiden då de uppnått konfirmationsåldern, måste hålla på förslaget om latinets uppflyttning till sjette klassen.

Herr ecklesiastikministern antydde, att det skulle råda någon slags rivalitet mellan den klassiska och reala linien samt yttrade, att den reala undervisningen kunde trifvas väl vid sidan af den humanistiska. Någon sådan rivalitet har emellertid icke på utskottet haft inflytande, utan för detta har hufvudsaken varit att på lämpligaste sätt tillgodose *lärjungarne* vid undervisningens ordnande. Men huru mycket man än vill söka att urgera den gamla satsen, att barn äro lämpliga för latinstudiet, så kan jag dock icke få detta i mitt hufvud, ty jag tror, att knappt någonting är för ett naturligt barn så motbjudande som latinläsning. Mau kan tvinga in alla i allt och man kan också, såsom herr ecklesiastikministern nämnde, träffa på barn, som kunna bringas till sådan onaturlighet, att de finna det roligt att läsa latinska paradigmer. Men, mine herrar, i barnets natur ligger i allmänhet icke en sådan uppfattning.

Det har vidare blifvit anfördt, att det skulle vara ett icke så obetydligt antal studerande, som vore i behof af klassisk bildning vid sina universitetsstudier. Ja, nu är detta ordet "klassisk bildning" ett ord, om hvars rätta betydelse jag icke riktigt vet hvad jag skall säga. Det utmynnar, synes mig, i detta sammanhang hufvudsakligen i den kännedom om latinets, som under läsning i sex års tid i skolan kan inhemtas. Ty, såvidt jag vet, fordras

enligt den nya examensstadgan icke någon annan klassisk bildning än nämnda kunskapsmått i latinet af dem, som skola egna sig åt historiens, den moderna filologiens och juridikens studium. Kan detta under sex år sålunda inhemtade kunskapsmått i latinet vara detsamma som klassisk bildning? Hittills åtminstone har alltid det *grekiska* språket ansetts vara just det främsta momentet i den klassiska bildningen. Det har också hittills ansetts, att det vore nödvändigt att hafva inhemtat mycket större kunskaper i *latin*, än som under sex års vistelse vid skolan kunna bibringas, för att en person skulle kunna göra anspråk på att kallas klassiskt bildad.

Ang. lärarnes
vid de hogre
och femklas-
siga lärover-
ken afloning.
(Forts.)

Jag tror således att, äfven med nu gällande bestämmelser, de som kommit i det predikamentet, att de skola studera historia, modern filologi och juridik, icke kunna anses besitta klassisk bildning; och det skulle sålunda icke vara någon förlust för dem, om latinet uppflyttades till sjette klassen. Det kan ju hända, att *någon* kännedom om latinet behöfves för bedrifvande af dessa förenämnda studier. Så nämndes det nyss, att de historiska urkunderna ofta voro skrifna på latin; men för att kunna förstå dessa behöfver man väl icke läsa så mycket latin, som man kan inhemta under sex år. Man har också sagt, att för juriststudier erfordrades kunskaper i latinet, nemligen för studiet af den romerska rätten; men då den romerska rättssamlingen finnes öfversatt på en massa lefvande språk, kan det uppställda vilkoret — kunskap i latinet — lätt undvaras. För den moderna filologien, om den skall djupt och allsidigt studeras, behöfves nog kännedom om både latin och grekiska, men vunen på helt annat sätt och efter helt andra metoder än de, som vid latinstudiet i läroverken användas.

Det har vidare yttrats, att det skulle vara synnerligen illa, om vi icke i klassisk bildning skulle kunna täfla med de stora kulturländerna. Jag tror icke, att man bör göra sig allt för stor i jämförelse med kulturländerna. För så vidt jag vet, hafva vi aldrig bestått en sådan täflan, och jag tviflar på, att vi någonsin komma att göra det. I andra vetenskaper hafva vi visserligen att framvisa namnkunniga män, kända öfver hela den civiliserade världen; men på de klassiska språkens område hafva vi, så vidt jag vet, ej att uppvisa några män, hvilkas namn hafva en sådan klang som deras, hvilka på det naturvetenskapliga området gjort sig bemärkta. Icke hänger för öfrigt denna täflan med kulturfolken i klassisk bildning derpå, om latinundervisningen börjar i 4:de eller 6:te klassen. Att vi skola förlora känningen med kulturfolken, om vi uppflytta latinundervisningen från 4:de till 6:te klassen, kan jag icke tro. Det finnes många af er, mine herrar, som hafva ganska stark kännning med kulturfolken, men kanske aldrig läst ett ord latin.

Med afseende på en punkt i statsutskottets utlåtande sökte herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet bemöta statsutskottets framställning. Dermed förhåller det sig på följande sätt. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har i statsrådsprotokollet yttrat följande: "Härtill kommer, att hittills intet land försökt att inskränka skolkursen i latin till blott

Ang. lärarnes
vid de hogre
och femklas-
siga lärover-
ken (aftning.
(Forts.)

fyraårig, så att man saknar all erfarenhet angående sättet att anordna den högre undervisningen under sådan förutsättning, hvarför det land, som vill göra början dermed, måste utsätta sig för alla de misstag, alla missräkningar, hvilka synas vara oundvikliga, då ett vanskligt, blott på abstrakta teorier byggt experiment skall genomföras." Nu har statsutskottet med anledning häraf anført, att i Danmark är i sjelfva verket så, att på den halfklassiska linien, som utskottet kallat den, eller, som det i de danska skolförfattningarna heter, den matematisk-naturvetenskapliga linien, der finnes en fyraårig latinkurs. Detta erkände äfven herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, och jag tycker således, att han gifvit utskottet fullkomligt rätt i sak. Den enda återstående invändningen skulle vara i afseende å namnet. Utskottet har kallat denna linie "den halfklassiska", medan det i de danska skolförfattningarna använda namnet är "den matematisk-naturvetenskapliga". Men lika väl som man i Sverige brukar kalla B-linien den halfklassiska, oaktadt detta uttryck icke användes officiellt, lika väl synes man mig kunna gifva den nämnda linien i Danmark detta namn. Och der finnes, såsom redan blifvit sagdt, faktiskt en fyraårig latinkurs, och således finnes det ett exempel på anordnande af en sådan kurs. Man saknar icke, såsom det står i statsrådsprotokollet, all erfarenhet angående sättet att anordna den högre undervisningen under sådan förutsättning.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde, att Rom tre gånger har eröfrat Europa, dels politiskt, dels religiöst, dels juridiskt. Detta är sant; men det politiska oket har Europa långt för detta afskuddat sig, äfven det religiösa oket hafva åtminstone vi för länge sedan afskuddat oss, och det juridiska oket — ja, jag är nu icke sjelf jurist, men jag har af framstående jurister hört påstås, att det vore hög tid, att vi äfven afskuddade oss detta. Sakert är, att Rom äfven lagt på oss ett annat ok, det pedagogiska oket, och jag är fullt förvissad, att det vore en stor fördel, om äfven det oket blefve afskuddadt.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade till sist, att detta vore en rent pedagogisk fråga, uti hvilken kamrarnes ledamöter icke kunde hafva någon inblick. Kammaren vore ingen skolkomité och borde icke döma i denna rent pedagogiska fråga. Men detta är icke en pedagogisk detaljfråga, utan det är här fråga om den lämpligaste åldern för specialstudiers begynnande. Detta är en stor, allmän fråga, en sådan, om hvilken hvar och en af kammarens ledamöter både kan och måste bilda sig ett omdöme, såsom om alla andra riksdagsfrågor.

Då man, mine herrar, skall öfverge gamla förhållanden, så, låt vara, att man under deras tryck ofta har känt stora svårigheter, stort missnöje och missmod, händer det i alla fall, att man med vemod skiljer sig från det gamla, vid hvilket man varit van. Jag fattar därför mycket väl, att mången, äfven om han icke står på samma ståndpunkt som den klassiska bildningens egentliga mätsmän, dock med vemod ser nya förhållanden här inträda. Låt vara, att den gamla skolbyggnaden syntes mörk, dyster och i många hän-

seenden oändamålselig, så är det dock till och med för dem, som yrka på ombyte af byggnad, ofta vemodsfyllt att skilja sig från den gamla. Många slitningar medför en dylik skilsmessa, och den kan icke ske utan mycken strid, men, mine herrar, det är dock med fröjd, som man slår upp portarne till den nya, med klok omtanke inredda byggnaden.

Ang. lärarnes vid de högre och femklassiga läroverken aflöning.
(Forts.)

Det är därför, herr talman, som jag med fullt skäl, som jag tror, och utan att på något sätt dervid känna någon tvekan, yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Beckman: Herr talman! Jag skall be att få anknyta mig till ett af den siste ärade talaren anfördt yttrande från statsrådsbänken. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade, att kammaren icke kan ega nog insigt att bilda sig ett omdöme i denna fråga. Icke kunde han med detta sitt yttrande hafva åsyftat de ärade skolmän, hvilkas rika erfarenhet nu kommit kammarens ledamöter till godo? Nej, det var väl på oss andra han syftade, på oss, som icke äro i skolans tjänst. Men likasom det i tullstriden finnes en tredje sakkunnig, nemligen konsumenten, så måste här i skolstriden inom vissa gränser äfven de anses sakkunnige, som, om de visserligen ej, såsom här för en stund sedan sades, "med folkrepresentantens kall förena lärarens", dock med detta kall förena faderns. Det är en pligt icke blott för folkrepresentanten utan för hvarje tänkande fader att, när så stora organisationsfrågor förekomma som den nu föreliggande, bilda sig ett eget omdöme.

För min del har jag, ehuru med en viss tvekan i afseende på ett af de med löneregleringen förknippade vilkoren, bestämt mig för att rösta för förslaget. Jag ber att få yttra några ord just om detta vilkor, det som rör *terminsafgifternas höjande*.

Det är onekligen ett mycket tilltalande ord detta, att, som det heter, i vårt land undervisningen i sin helhet är fri. Också hör man stränga ord uttalas om detta förslag att pålägga terminsafgifter. Vid ett föregående tillfälle användes derom uttrycket *kunskapsskatt*, ett ord, som egentligen lär förskrifva sig från erkebiskop Sundberg och som sedermera ofta upprepats. Man har sagt — och det onekligen med rätta — att det är en skatt på förvärfvande af kunskaper. Men jag skulle känna denna invändning mycket tyngre, om jag icke vore öfvertygad om, att det är en *progressiv* skatt, en skatt som pålägges hufvudsakligen de förmögna. De obemedlade befrias ju. En representant från Skåne, hvars inflytelserika stämma för alltid tystnat ibland oss, framhöll detta kraftigt år 1890: de förmögne få betala fullt, de som hafva mindre, få erlägga en mindre afgift, och de som intet hafva betala intet. Jag har derjemte den uppfattningen, att en dylik terminsafgift skulle bidraga till en gallring af läroverken, som jag anser vara en fördel. Vid 1887 års skolförslag var fästadt förslag till en så kallad "praktisk" linie. Den skilde sig från reallinien hufvudsakligen endast i ett par detaljbestämmelser, bland annat borttagande af ett språk och införande af undervisning i bokhålleri.

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

Detta namnet *praktisk* var emellertid enligt min uppfattning det mest praktiska i hela saken; ty det innebar en skarp kritik af hela vårt skolväsen, antydande att de redan bestående linierna voro opraktiska. Jag finner det därför ej i och för sig så beklagligt, om en utgallring från dem eger rum. Men om jag i likhet med en ärad talare på stockholmsbänken vore öfvertygad om, att terminsafgifternas höjande skulle medföra en sådan utgallring, att de fattiga, men begåfvade lärjungarne försvunne och endast de "rika åsnorna" blefve kvar, skulle jag icke kunna i likhet med honom rösta för detta vilkors bibehållande. Men jag tror icke, att det kommer att medföra den följden, utan endast, att det från läroverken skulle afsöndra många, som kunde lefva ett lyckligare lif, om de icke lockas att inträda och fortsätta i ett läroverk, som, hur mycket det än må påstås, dock icke är egnadt att bibringa allmänt medborgerlig bildning. Derfor *kan* jag vara med om saken.

Jag skulle dock helst önska den förändring i vilkoret, att de föreslagna procentsiffrorna ändrades, såsom vid förra riksdagen föreslogs, så att, i stället för 15 procent, 20 procent kunde erhålla hel befrielse, och 30 procent i stället för 20 procent half. Man behöfde då icke befara, att ej tillfälle skulle beredas alla dem, som saknade medel, att bevista läroverket, om de dertill voro särskildt lämpliga.

Emellertid upprepar jag, att detta vilkor om terminsafgifterna förefallit mig svårast att gå in på, emedan jag icke kan neka, att det från vissa synpunkter tyckes innebära vådor, om jag ock tror, att de icke äro så stora, som man förmenat.

Hvad beträffar *utsträckning af läsåret* till 39 veckor, så innebär detta förslag en afgjord fördel. Det kan icke nekas, att det är ett slöseri med den dyrbara ungdomstiden, att barnen vänjas vid så långa ferier som för närvarande. Det saknar äfven motstycke i våra grannland, så väl Norge som Danmark, att nu icke tala om Tyskland, som jag i öfrigt visst icke vill framställa som något efterföljansvärdt exempel. Man invänder, att man kan gifva ungdomen en lämplig sysselsättning i hemmet. Understundom kan detta ske, men vanligen sker det icke. Detta tror jag i viss mån inverkar på den uppfattning, som onekligen i allmänhet finnes i vårt land, att man behöfver arbeta så litet. Genom de långa ferierna vänjer man sig redan som barn vid att tänka, att man har rätt att slå dank. Och så fortsättes det ända tills gossarna blifva ynglingar, ja, män, ända tills de aflägga studentexamen, hvilket i allmänhet sker vid 19 till 20 års ålder. Följden häraf åter blir, att de betraktas som "unga, lofvande" män ända till inemot 30 år. Vid den åldern är man i utlandet i allmänhet länge sedan fullfärdig, mogen för det arbete, som man skall utföra i lifvet, och för länge sedan inne på den bana, hvilken man valt.

Slutligen återstår frågan om *latin*, den fråga på hvilken man kanske — att döma af vissa uttalanden på statsrådsbänken — skall söka att låta hela detta förslag stranda. Det har af en ärad kamrat på stockholmsbänken blifvit värtaligt och sakrikt påvisadt,

huru falsk i sjelfva verket den uppfattningen är, att det för oss skulle vara ett oundgängligt bildningsbehof, att skolan från den tid nu sker och ända upp till studentexamen sysselsätter sig med latinstudiet. Jag tillägger, att den praktiska erfarenheten bestämdt talar mot den uppfattningen, att så lång tid behöfver användas på latin för examina.

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken afloning.
(Forts.)

Jag är öfvertygad, att det finnes bland herrarnes bekanta, likasom det finnes bland mina, mer än en, som på mycket kort tid och på mycket bättre och rationellare sätt tillegnat sig den kunskap i latin, som han behöft inhemta. Jag kan i detta fall erinra om en berömd man, den store språkforskaren Rydqvist, hvilken till 19 års ålder satt såsom handelsbokhållare vid pulpeten, men sedan egnade sig åt studier och som, om jag mins rätt, 4 år senare var docent. Och en ännu lefvande, mycket bekant vetenskapsman, som tog studentexamen på reallinien samt för att kunna fortsätta sina studier behöfde tillegna sig examenspensum i klassiska språk, gjorde undan detta på ett halft års tid. Det är sålunda alldeles säkert, att det mått af latinkännedom, som behöfves för universitetsexamina, kan inhemtas på mycket kortare tid vid mera framskriden ålder än genom studium ända från skolans lägre klasser.

Jag kan icke heller gå in på den åsigt, att de klassiska språken skulle vara så formelt bildande, att ingenting annat finnes, som på samma gång reder tanken lika bra och derjemte är af nytta icke likt latinet blott för skolan, utan för lifvet. För min del anser jag, i motsats till hvad som uttalats från statsrådsbänken, att för oss är hela denna klassiska uppfostran en *lyxartikel*. Den må vara vacker, förträfflig, angenäm såsom sådan, men den är obehöflig för det praktiska lifvets kraf och skadlig derigenom, att den förrycker hela vårt undervisningsväsende. Så har hittills skett; och nu synes den vilja ställa sig hindrande i vägen för undervisningens reformerande i en rätt riktning.

Jag skulle naturligtvis helst önskat, att man i samband med denna lönerreglering kunnat få en mera genomgripande omgestaltning af våra läroverk, än den som nu blifvit föreslagen. Men å andra sidan kan jag icke önska, att ytterligare vilkor skulle uppställas för genomförande af den berättigade löneförbättringen. Det kan svårligen finnas någon, som icke erkänner det berättigade i lärarnes kraf på bättre ersättning för sin möda; och det måste för lärarne kännas bittert, att lönerregleringen skall förbindas med vissa vilkor. Ja, det är bittert; men nöden har ingen lag! Det förefaller nemligen, som om Andra Kammaren på alla områden skulle komma att spela en allt mera obetydlig rol, derest den icke håller fast vid hvarje medel den har för att drifva fram dess gång efter annan uttalade önskningsmål. Det tyckes framgå af uttalanden, som här stundom fallas af regeringens representanter, som om man icke skulle fästa sig synnerligt vid hvad denna kammare vill; måhända gör man det därför, att man vet att man har en så säker och lydlig bundsförvandt derinne på andra sidan.

Allt detta, som jag nu anfört, gör, att jag, öfvertygad om att

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

antagande af utskottets förslag är ett steg mot en skolreform, som skall lända till välsignelse för vårt lands framtid och för de generationer, som hafva denna framtid i sina händer, nu yrkar bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Persson från Arboga: Den värda kammaren torde icke illa upptaga, att särskildt vi skolmän äro angelägna att här framlägga vår erfarenhet och våra derpå grundade åsikter om den viktiga fråga, som nu föreligger till afgörande. För min del anser jag personligen icke beröres af den ifrågasatta löneförbättringen. Ty, såsom man lätt kan finna, kunna åtminstone lärarne i de högsta lönegraderna komma att drabbas af en minskning i sina löneinkomster, om den nu föreslagna löneregleringen kommer till stånd.

Efter de utmärkta anföranden, som nyss hållits af tre talare på stockholmsbänken, återstår emellertid icke mycket för mig att tillägga; dock anhåller jag att få göra en liten axplockning på de fält, som förut öfverfarits af dessa skördemän med större kraft och förmåga, än jag besitter.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll — och detta med rätta — att man bör se till, att man i ungdomens uppfostran och undervisning inför mera ideala och humanistiska bildningselement vid sidan af de reala. Jag antydde, att jag till fullo delar denna hans åsigt, men jag frågar billigtvis: är det till forntiden och allra helst till Roms forntid, som man måste gå för att uppsöka mensklighetens ideal? Jag kunde hafva förstått herr statsrådets yttrande, om det i stället hetat, att man skall gå till Hellas för att söka och finna mensklighetens ideal; men jag vågar påstå, att det icke är i den latinska litteraturen, som de högsta idealen äro till finnandes. Det är nog sant, att ideala element böra införas i ungdomens undervisning, men det är till den kristna bildningen, man i första rummet har att vända sig, när man vill uppsöka dem, först och främst till den moderna kulturen och delvis äfven till medeltidens. Då det emellertid nu egentligen är fråga om latinets ställning i den offentliga undervisningen, ber jag att här få framlägga de erfarenheter, jag sjelf varit i tillfälle att vinna beträffande denna undervisning. Jag har sjelf haft latin till hufvudföremål för mina studier, samt har på detsamma nedlagt det mesta af min studietid och det bästa af mina krafter. Det är därför ganska naturligt, att jag har en viss förkärlek för detta studium och den litteratur, som dervid användes. Men jag har af omständigheternas magt blifvit bragt till att lika mycket och på senare tid ännu mera sysselsätta mig med den moderna litteraturen, och jag måste öppet förklara, att det bästa jag lärt genom mina studier, det har jag lärt, icke af de klassiska författarne, utan af de moderna.

Detta om frågan i dess helhet. Nu har det från statsrådsbänken med eftertryck häfdats, att för idkande af vetenskapliga studier vid universiteten förutsättes med nödvändighet latinkunskap, Jag vill visst icke bestrida detta, men det rigtigaste vore väl då.

att detta studium förlades till universitetet. Tiden är dock icke mogen för en sådan eliminering af latinets från våra allmänna läroverks undervisningsplan; ännu finnes nemligen vid dem ett stort antal lärjungar, som bereda sig för universitetsexamina, för hvilkas afläggande kunskap i latin utgör ett vilkor. Och som en ganska talrik lärarepersonal för sådan undervisning ännu finnes vid dem anställd, är det billigt, att detta ämne fortfarande får stå kvar på undervisningsplanen. Men jag kan alls icke förstå, att undervisningen i latin skall behöfva börja redan i 4:de klassen. Jag är tvärtom öfvertygad om, att latinundervisningen snarare skulle vinna än förlora på en framflyttning till 6:te klassen. Det är nog sant, att en hel hop grammatikaliska öfningar derigenom måste bortfalla, ty tiden medgäfvade då icke att i så rikt mått som nu anställa den s. k. tankegymnastik, som hittills så oförtrutet idkats i samband med undervisningen i latin. Men jag tror, att både lärare och lärjungar utan saknad skulle se en sådan förändring af undervisningssättet, och hvad sjelfva bildningsresultatet beträffar, skulle det säkerligen blifva vida bättre än det blifvit af den hittills använda lärometoden. Det är ju tydligt att, då valet mellan real- och latinlinien får uppskjutas två år längre än nu, lärjungen skall med vida större säkerhet och medvetenhet kunna göra sitt val. Och för föräldrar och målsmän, som ega nödiga insigter för att kunna råda sina söner och myndlingar, blir det vida lättare att bestämma sig, då lärjungens förmåga hunnit bättre pröfvats, än som kunnat ske under den tid de varit i läroverkets tre lägsta klasser. Jag vill i detta hänseende särskildt framhålla den erfarenhet, som ofta göres af lärare, att mången lärjunge gifver goda förhoppningar om sig i de tre nedersta klasserna, der hans förståndsförmögenheter icke så synnerligen tagas i anspråk, men då han kommer upp i fjerde och ännu mera i femte klassen, der dessa förmögenheter i vida högre grad tagas i anspråk, stupar han, och det visar sig, att han är oduglig till studier. Men icke så få lärjungar af denna kategori hafva nu redan i fjerde klassen bestämt sig för latinlinien, och resultatet deraf blir vanligen, att dessa — jag vågar säga martyrer för latintvånget — invita Minerva kämpa sig igenom skolan klass för klass till dess de med knapp nöd kunna aflägga maturitetsexamen. Det är verkligen icke sant, såsom man påstår, att det för dessa lärjungar är lätt att öfvergå till den andra bildningslinien eller att i tid sluta skolan.

Den ringa procent af latinare, som afgår från läroverket, i all synnerhet femte klassen, visar, huru stor obenägenheten är bland latinarna att sluta skolan, förr än den blifvit fullständigt genomgången. Många drifvas dock slutligen dertill af en eller annan nödvändighet; i sjette klassen ökas också procentalet af afgående lärjungar i mycket märkbar mån. Huru helt annorlunda skulle det icke ställa sig, om latinstudiet framflyttades till sjette klassen? Man kunde då med temligen hög grad af visshet antaga, att åt detta studium inga andra skulle egna sig än sådana, som egde verklig begåfning för sådana studier och drefves till valet af detta

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning
(Forts.)

studium af verkligt intresse. Man skulle då inom latinafdelningarna få en elitcorps af lärjungar, och hvilket nöje det skulle vara både för lärare och lärjungar att läsa latin under sådana förhållanden, torde jag icke behöfva närmare utveckla.

Det har blifvit sagdt, att en sådan anordning förut icke varit någonstädes pröfvad, hvarken i andra länder eller i vårt land. Hvad det sista beträffar, tillåter jag mig påpeka det af alla kända förhållandet, att här i hufvudstaden finnas två högre läroverk för qvinlig ungdom, hvilka ega dimissionsrätt till studentexamen, och i båda dessa skolor meddelas undervisning på latinlinien. Ett ganska stort antal qvinliga lärjungar har aflagt studentexamen på latinlinien vid dessa läroverk, och i regeln — jag vågar t. o. m. påstå i de flesta fall — med mycket vackra betyg i latin. I början lästes vid en af dessa skolor latinets, om jag ej missminner mig, i endast 3 år och med ingalunda så högt tilltaget timtal i veckan. Sedermera befans det behöfligt att öka undervisningstiden i detta ämne till 4 år. Men, säger man, dessa flickor, som läsa latin, äro särdeles rikt begåfvade eller ovanligt intresserade för sin uppgift. Jag frågar: böra andra ynglingar egna sig åt latinets studium ände, som äro i besittning af samma lyckliga förutsättningar att kunna idka sitt studium med framgång? Svaret kan svärigen utfalla på mer än ett sätt.

Det har vidare sagts, att den nuvarande anordningen med latin redan i 4:de klassen icke skulle hafva medfört några olägenheter med afseende på anordnandet af den reala undervisningslinien. Detta påstående har redan blifvit reduceradt till sina rätta dimensioner af en föregående talare. Jag ber dock att till hvad han nämnde få göra följande tillägg: Enligt det af den sista skolkomitén utarbetade förslaget till ny läroverksstadga skulle, som bekant, vid undervisningen i historia inom 4:de och 5:te klasserna de båda linierna skiljas ifrån hvarandra. Åt lärjungarna på realinien skulle meddelas en öfversigt af hela allmänna historien. Det historiska studiet för lärjungar på latinlinien inom dessa klasser skulle inskränka sig till endast gamla tidens historia. Jag hemställer, huruvida detta icke är en olägenhet å båda sidorna. De lärjungar, som sluta sin skolgång med 5:te klassens reallinie, gå ut i lifvet med en blott schematisk öfversigt af det för både förstånd, fantasi, känsla och karakter mest bildande af skolans alla läroämnen, historien. De visserligen icke många, men icke heller så få lärjungar på latinlinien, som afsluta sin skolkurs i 5:te klassen, skulle träda ut i lifvet med ingen annan historisk kunskap än den, som inhemtas genom studiet af den gamla tidens historia. Är icke detta en olägenhet?

Vidare skulle väl som en olägenhet kunna påpekas det förhållandet, att genom latinets inträdande redan i 4:de klassen engelskan på reallinien med nödvändighet blir fastkedjad vid latinets. Dervid kommer, enligt mitt förmenande — jag medgifver, att meningarna kunna vara delade om den saken —, den engelska undervisningen in på orätt plats. Den borde nemligen, efter min uppfattning, följa efter undervisningen i franska. Men detta endast

i förbigående för att påpeka, att förefintligheten af både real- och latinlinje i 4:de och 5:te klasserna medför mycket väsentliga, jag vågar säga rent af oöfvervinneliga svårigheter vid uppgörande af en psykologiskt riktig undervisningsplan.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har uttalat den åsigten, att tolfåringar ej tåla vid så mycket deklinerande och konjugerande som åttaåringar. För min del — och jag har för min åsigt stöd af en mångårig erfarenhet som latinlärare — skulle jag hellre vilja vända om satsen, eller snarare påstå, att tolfåringar, för att lära sig latin, icke behöfva drillas och exerceras så mycket i deklinerande och konjugerande som åtta- och nioåringar. Jag har i latin undervisat lärjungar på mycket olika åldersstadier. Jag har undervisat studenter, som tagit sin studentexamen på reallinjen, men för afläggande af sin akademiska examen varit nödsakade att komplettera i latin — och jag har funnit, att en sådan kompletteringsexamen kunnat tagas på mycket kort tid. — Jag har undervisat i latin från och med 1:sta klassen och från och med den 4:de. Nu förhåller det sig i sjelfva verket så hvad elementen, särskildt ordformernas inlärande, beträffar, att om lärjungarna vunnit en mera utvecklade reflektions- och kombinationsförmåga, så blir det för dem icke en ren minnes sak att inlära böjningsformerna, utan med tillhjälp af sin skematiserande föreställningsförmåga ega de en lätthet att igenkänna och bilda dessa former, som den unge gossen icke är i besittning af. Gå vi sedan till språklärans mera abstrakta och svåra beståndsdelar, är det sjelfklart, att den mera utvecklade lärjungen lättare kan lösa dessa svårigheter än nio- eller tioåringen, ja, jag säger äfven elfva- eller tolfåringen. Detta gäller i all synnerhet, om språkförmågan är på ändamålsenligt sätt uppöfvad genom den föregående språkundervisningen. Det framhålles ofta — jag har visserligen icke hört det i dag, men det är ett mycket vanligt argument för latin — att om man förut lärt sig latin, så blir det en lätt sak, att sedan lära sig båda franska och engelska. I än högre grad gäller, enligt mitt förmenande, att det blir lättare att lära sig latin, om man förut kan franska ordentligt. Och i denna uppfattning styrkes jag i synnerhet af den erfarenhet, som vunnits vid de läroanstalter för qvinlig ungdom, om hvilka jag nyss talade. Att så måste vara, stämmer för öfrigt öfverens med den som riktig erkända pedagogiska grundsatsen, att man vid all undervisning bör fortgå från det mera konkreta, enkla och lätta till det svårare, mera abstrakta och invecklade.

Jag skall emellertid icke längre upptaga tiden med denna sida af saken. Den har så mångfaldiga gånger varit omordad här i kammaren, att det icke kan vara behöfligt.

En talare, som visserligen yttrade sig gynsamt för förslaget om latinets framflyttande till 6:te klassen, förmenade dock, att det skulle vara kammaren och Riksdagen ovärdigt att uppställa detta som ett villkor för beviljande af den föreslagna löneregleringen. Han ansåg, att Riksdagen hade andra medel i sin hand att inverka

*Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)*

*Ang. Lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)*

på regeringen i detta afseende. Men han underlät försigtigtvis att nämna några sådana medel, och jag kan icke heller uttänka några. Af hvad jag nu yttrat följer, att jag för min del icke kan och icke vill motsätta mig detta vilkor för lönereglernas beviljande. Visserligen kan jag tillstå, att det bjuder mig något emot, såsom herr Höjer yttrade, och äfven utskottet sjelft tyckes hafva varit under intrycket af en sådan känsla, då det yttrat, att medlet är "förtvifladt". Men, mine herrar, nöden har ju ingen lag, och då man nödgas tillgripa förtviflade utvägar för att få en angelägen och önskvärd reform genomförd, så måste man också finna sig deri.

Hvad de öfriga af de uppställda vilkoren beträffar, så skall jag fatta mig kort om det vilkoret, att läsårets längd skulle utsträckas till 39 veckor. I likhet med en mycket värderad talare på stockholmsbanken ser jag för min del snarare en fördel i en sådan anordning, än en olägenhet, en fördel både för lärare och lärjungar. Den närmaste och viktigaste fördelen är den, att man för att medhinna de dryga årskurserna icke behöfver bedrifva arbetet så febrilt, icke forcera det till den grad, som nu måste ske, och att detta måste verka välgörande äfven i hygieniskt afseende, synes mig vara alldeles påtagligt. Ty, mine herrar, det är hufvudsakligen hygieniska betänkligheter, som gjort sig gällande mot detta förslag. De hygieniska vådor, som man befarat som följder af den ifrågasatta förlängningen af läsåret torde för öfrigt i icke ringa mån förminskas, om icke helt och hållet undanröddjas, genom de nu ojemförligt bättre hygieniska anordningar, som hunnit genomföras i de flesta läroverkslokaler. Herr Beckman påpekade dessutom det välgörande inflytande på karakteren, som en sådan anordning måste utöfva. Det är oss icke obekant, att det nästan är ett nationallyte hos oss svenskar att arbeta ojemnt. Den som något umgåtts med utländingar, dem som äro våra närmaste grannar i vester och söder, och äfven och i all synnerhet med tyskar, har icke kunnat undgå att frapperas af den utomordentliga arbetsförmåga, hvaraf dessa folk äro i besittning. Den jemhet och den ihärdighet, hvarmed de arbeta, äro egenskaper, som vi svenskar i regeln sakna; och jag undrar, om icke våra anordningar med allt för långa sommarferier dertill i någon mån bidraga, förutom det att benägenheten därför ligger i sjelfva nationallynnet. Godt skulle väl emellertid vara för de barn, som gå i skolan, att icke behöfva arbeta allt för mycket under vintern, för att sedan under de långa sommarmånaderna förfalla till fullkomlig overksamhet; ty det förhåller sig beklagligtvis så, att det stora flertalet af skolornas elever gå fullständigt sysslolösa under sommarmånaderna. I synnerhet gäller detta om sådana barn, som nödgas tillbringa sina sommarferier i städerna. De uppöfvas formligen i dagdrifveri och allt annat ondt, som dermed följer. Bättre ställer sig naturligtvis saken för sådana ynglingar, som få tillbringa somrarna ute på landet. De hafva ju utvägar att skaffa sig sysselsättning, om de sjelfva vilja skaffa sig sådan eller af sina anhöriga tillhållas att sysselsätta sig på nyttigt sätt. Jag ser således i den föreslagna för-

längningen af läsåret alldeles icke något hinder för löneregleringens antagande.

Jag kommer nu till det tredje villkoret, terminsafgifternas förhöjning, och jag erkänner, att detta är den svagaste punkten i utskottets förslag. Det är endast med stor tvekan, som jag kunnat bestämma mig för att gå in på detta villkor; men jag gör det, därför att när det gäller att välja emellan något, som är af större vikt, och något, som är af mindre betydelse, så måste man naturligtvis bestämma sig för det, som är viktigare. Utskottet har beräknat, att genom den ifrågasatta förhöjningen frekvensen vid skolorna komme att minskas med ungefär 10 procent af det hittillsvarande antalet lärjungar. Åtminstone vid det läroverk, jag tillhör, befarar jag, att minskningen komme att blifva något större. En sådan minskning är ju i och för sig icke något ondt, utan tvärtom ett godt, om den nemligen går i den riktning, som utskottet har tänkt sig, eller att man genom förhöjning af terminsafgifterna skall lyckas från skolorna afsöndra de osunda element, som nu i allt ymnigare flöden tränga in i läroverkens salar. Men beklagligtvis kan man icke obetingadt hysa denna förhoppning. Det torde nog ofta komma att ställa sig så, som herr Höjer nämnde, att många fattiga lärjungar, som bort få studera, utestängas från skolorna, under det att många rika, som äro mindre beqväma för studier, gå kvar. Det sista är ju icke något så synnerligen ondt; men värst drabbas den obemedlade eller mindre bemedlade medelklassen af denna tillökning i kostnaden för barnens skolgång. För min del har jag klart för mig, att om dessa terminsafgifter komma att uppbäras, så skulle jag sjelf icke blifva i tillfälle att åt mina barn bekosta en högre undervisning, så framt de nemligen icke visade sig i besittning af sådana anlag för studier, att de på grund deraf kunde förhjälpas till skolgång. Men äro de icke i besittning af sådana anlag, så skall jag icke beklaga mig, hvarken å mina egna eller mina barns vägnar, enär jag är fullt och fast öfvertygad, att jag då skulle sörja vida bättre för deras framtid genom att låta dem i tid lemna skolan och träda ut i det praktiska lifvet.

På dessa nu anförda skäl och grunder skall jag för min del, herr talman, anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Zotterman: Herr talman! Då vid 1891 års riksdag kongl. propositionen om statsanslag för restaurerande af en af vårt lands märkligaste kyrkobyggnader här förevar under diskussion, uppträdde en inom vårt land mycket känd och aktad man och här i kammaren gerna hörd talare mot beviljande af ett sådant anslag. Slutorden i hans anförande voro, om jag icke missminner mig, dessa: "Jag har 100 röster der hemma, men endast 1 här". Jag uppfattade hans mening härmed vara densamma, som att, om han här hade disponerat dessa 100 röster, han med stor förnöjelse skulle hafva lagt ned dem i urnan *mot* anslaget beviljande. Följande hans af mig så uppfattade tankegång vill jag här passa på tillfället att förklara, att om jag här disponerade öfver mina

Ang. lärarnes vid de högre och femklassiga läroverken afböring.
(Forts.)

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

32 röster i Vadstena, skulle jag med lika stort nöje nedlägga dessa röster till förmån för den lönestat, som här föreligger och som afser en väl behöflig förbättring i lärarnes löneförmåner; men just därför, att jag så innerligt gerna unnar dessa lärare den föreslagna löneförbättringen, kan jag icke uraktlåta att beklaga, att, bland andra, det vilkor är fästadt vid beviljandet af denna löneförbättring, att barnens skolafgifter eller terminsafgifter skulle förhöjas. Här har af två, om icke tre, talare före mig denna sak blifvit framhållen. En utaf dessa talare ansåg ingen fara för undervisningen ligga derutinnan. Han ansåg deremot det goda vara förenadt med åtgärden, att denna innebure en början till progressiv beskattning, men om han uti denna tillökning i beskattning hade kunnat skönja några faror, så skulle äfven han hafva varit emot förslaget. Med den kännedom vi hafva om våra elementarskolor och dessas alumner, lär det väl icke kunna förnekas, att det allra största flertalet af dessa alumner tillhör den s. k. medelklassen. Om vi nu också frånse de medelklassbarn, som bo i de städer, der högre läroverk förefinnas och i de städer, der lägre läroverk äro grundlagda, så får man icke frånse den omständigheten, att det är en stor del barn, som komma ifrån landsorten till samtliga läroverksstäder och ifrån de mindre städerna och landsorten till de städer, der högre läroverk finnas. I den stad, der läroverket finnes, måste föräldrarna betala ganska dryga månadsafgifter för inackordering åt dessa sina barn. De ha nu med dessa kostnader plus de nu gällande terminsafgifterna under stor omsorg och försakelse nått och jemt förmåga att hålla sina barn i dessa skolor. Men så kommer man nu och vill pålägga 20, 40 å 60 kronors ytterligare årsafgift för dessa barn. Jag fruktar, att dessa tillskott blifva detsamma som att från skolorna utestänga många begåfvade barn af denna klass.

Visserligen afser man här att utesluta eller att försöka att tillbakahålla från de lärda studierna de för dessa studier olämpliga alumner; men mig förefaller det, som om korrektivet för detta ändamål icke vore det rätta, då man tillgriper beskattningsåtgärder, ty "mindre bemedlad" och "mindre lämplig för studier" äro icke två synonyma begrepp. Man vill här, för att förekomma det ofvannämnda onda, som man dock möjligen har förutsett blifva en följd af beskattningsåtgärden, från erläggande af terminsafgiften i dess helhet befria 15 procent af lärjungarna, nemligen sådana, som äro medellösa, och från halfva terminsafgiften 20 procent af lärjungarna, eller sådana, som tillhöra den mindre bemedlade samhällsklassen.

Men jag för min del är alldeles öfvertygad om, att det utöfver dessa 35 procent finnes minst 30 procent barn af dessa mindre bemedlade, som denna nedsättning icke alls kan komma att gälla. Jag befarar därför, att den nya beskattningen kan komma att kännas så betungande för dessas föräldrar, att en stor del af de barn, hvilka i framtiden, om de fått genomgå läroverket, på sätt som nu är dem beredt, skulle som män hafva blifvit till

stor nytta för vårt land, aldrig någonsin kan blifva delaktig af en högre undervisning.

En annan i sammanhang härmed stående fråga är den om utsträckning utaf lästiden. Jag vill nu icke betrakta denna fråga från pedagogisk synpunkt, ty denna synpunkt har förut blifvit framhållen, utan vill fortfarande hålla mig till den ekonomiska sidan af saken. Jag vill då bedja herrarne besinna, att denna läsetids förlängning blir en månads ytterligare tunga för föräldrarne att hålla sina barn uti inackordering i staden, ett nytt plus till den möjligheten, att en stor del af dem, som eljest skulle blifva till stort gagn för landet, måste afträda från undervisningen.

Jag vågar icke göra något yrkande om afslag å dessa punkter, men jag har icke kunnat uraktlåta att till protokollet uttala mina betänkligheter emot de föreslagna åtgärderna.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Jag är för min del lifligt öfvertygad om nyttan och nödvändigheten af en ny lönereglering för lärarne. Ingen har heller bestridit denna nödvändighet, och jag anser därför icke behöfligt, att jag nu framdrager några ytterligare skäl härför. Ett par af de vilkor, som utskottet uppställt för löneregleringens genomförande, synas mig dock betänkliga. Det ena vilkoret är det, som af den siste talaren sist berördes, nemligen läseterminernas förlängning. Man har till stöd för en sådan förlängning åberopat förhållandet i främmande länder. Men, mine herrar, våra klimatiska förhållanden äro helt olika de flesta andra länders. Våra långa och mörka vintrar göra, att lärjungarna alltför väl behöfva använda våra korta somrar till friluftsverksamhet. Dessutom behöfvas genom denna förlängning en stor del af barnen ytterligare tillfället att vistas i hemmet under dess moraliskt stärkande inflytande. Vidare torde det vara så mycket mera olämpligt att i vår tid införa något sådant, då nu ett allmänt känt, allt mera växande behof af praktisk utbildning för lifvet gör sig gällande. Och dessa våra långa ferier, de kunna användas till en sådan praktisk utbildning. Ett sätt härför äro redan dessa fotvandringar, som allt mer komma i bruk. Men det förekommer äfven exempel på att ferierna användas till verkligt praktiskt arbete, och jag hoppas, att detta allt mer skall blifva fallet.

Så kommer den synpunkten, som särskildt framhölls af herr Zotterman, nemligen den ökade kostnaden. Den tunga, som dessa förlängda terminer komma att medföra, tror jag blir minst lika dryg, som de ökade terminsavgifterna.

Alla dessa skäl skulle kanske emellertid böra vika, i fall reformen kunde antagas medföra pedagogisk nytta; men, på grund af den erfarenhet, jag har haft under de 10 år, då jag var elementarlärare, tror jag icke på att sådant skall blifva händelsen. Min erfarenhet var då den, att när man kom in på den varma årstiden, så blef arbetet med lärjungarna temligen ofruktbart. Det var, för att använda ett känt uttryck, ungefär som att tröska halm. Blefve läsåret bestämdt till 38 veckor, så skulle detta väl

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken afstöring.
(Forts.)

Ang. lärarnes icke hafva någon större betydelse, ty en vecka kunde vinnas på jullofvet, som nu vanligtvis utgör 4 veckor, men som väl kunde nedsättas till 3 veckor, såsom Kongl. Maj:t också har antydt, och en veckas förlängning uti juni, anser jag visserligen vara olämplig, men dock icke så farlig, då ju i alla fall en stor del af den sista veckan af läsåret vid våra läroverk måste gå bort från undervisningen. Men en förlängning till 39 veckor kan enligt min åsigt icke försvaras.

Då jag emellertid icke vet, om jag kan i dessa åsichter vinna understöd, skall jag för närvarande icke göra något yrkande om detta vilkors borttagande. Men jag har dock ansett det vara min pligt att till protokollet låta anteckna mina betänkligheter med afseende derpå.

Jag ber emellertid att få göra en anmärkning gent emot herr von Friesen. Han sammanställde nemligen detta vilkor om läsårets förlängning med vilkoren af latinets framflyttande och införande af terminsafgifterna och sade, att alla dessa vilkor vore af organisatorisk betydelse och således lika berättigade. Här är dock en skilnad. Frågan om terminens förlängning står i omedelbart sammanhang med löneförhöjningen, därför att den medför ökad arbete för lärarne, och frågan om terminsafgifterna står också i sådant omedelbart sammanhang, därför att den afser beredande af medel till löneförbättringen. Men sådant sammanhang finnes icke i fråga om latinets framflyttning.

Den andra betänkligheten, jag hyser, rör latinets framflyttande till sjette klassen. Utskottet har som stöd därför framhållit naturvetenskapernas och de moderna språkens stora och allt mer växande betydelse i vår tid; vidare att latinets ingående i fjerde klassen hindrar, att undervisningen får den praktiska rigtning, som den borde ega, samt att den får meddela ett avslutadt helt af kunskaper för deras behof, som skola ut i det praktiska lifvet; och slutligen och för det tredje, att skolan ej borde rätta sig efter det fåtal, som behöfde studera klassiska språk.

För att kunna pröfva dessa skäl, nödgas jag taga kammarens uppmärksamhet något i anspråk.

Den högre allmänna undervisningens ändamål är enligt mitt förmenande — om jag nu bortser från den rent formella förståndsodlingen — att bereda en vidgad blick öfver naturen och att lärjungan må lära känna mensklighetens utveckling, så att han må veta, hvarest han, så att säga, skall taga vid i detta bildningsarbete, som pågår och i hvilket han skall deltaga. Det förra ändamålet vinnes genom de matematisk-naturvetenskapliga studiernas utsträckning; det senare återigen genom studium af historia och språk. Språkstudiet får dock i sådant fall icke afse att blott begagnas som samfärdsmedel, utan deri bör ingå äfven verkligt studium af litteraturen. Det senare af dessa mål, det att man må känna mensklighetens utveckling, har hittills förnämligast blifvit tillgodosedt genom de klassiska språken; och detta var berättigadt, då ännu de moderna folken ej hade formelt och materielt utbildat sin kultur, utan deras arbete var en omedelbar fortsätt-

ning af den klassiska kulturen. Men så är icke nu längre fallet. De moderna folken hafva på grundvalen af den klassiska bildningen utbildat en egen själfständig kultur, och därför är det nu möjligt att vinna en allmän öfversigt och kunskap om den mänskliga utvecklingen utan att studera de klassiska språken, ehuru man då visserligen bör sätta något annat i stället. Läsningen af den moderna litteraturen behöfver därför, synes mig, få större plats inom skolan, än hvad för närvarande är fallet. Och detta kan vinnas, om nu en mängd timmar frändragas från de klassiska språken. Och det är icke blott möjligt, utan äfven, synes mig, önskligt, att flertalet lärjungar får en inblick i den mänskliga utvecklingen på detta sätt. Ty tiden och mottagligheten räcka ej för det stora flertalet till för mera omfattande studier. Särskildt är detta fallet med dem, som vid unga år, vid konfirmationsåldern, skola utgå direkt i det praktiska lifvet. Det är, synes mig, ej värdt att dessa läsa latin. Det är nemligen ej lämpligt, att de skola fördjupa sig i studium af *ett* kulturskede, när andra kulturskeden för dem äro af stor och ännu större vikt.

Jag vill därför gifva utskottet rätt deri, att anordnandet af latin från fjerde klassen kan vara hinderligt för det stora flertalet, som tidigt skall gå ut i lifvet.

Men å andra sidan: den klassiska kulturen har dock haft en så oerhördt stor betydelse i den mänskliga utvecklingen, så att det behöfves inom ett kulturfolk, att en minoritet finnes, som derom eger en omedelbar och mera ingående kunskap. Jag tillåter mig belysa detta med naturvetenskapernas exempel. Hvad som för den stora allmänheten är nödvändigt, det är en allmän öfversigt öfver dessa naturvetenskaper. Men så behöfver det finnas en minoritet, som i dem har verkligt vetenskapliga studier. På samma sätt är det för den stora allmänheten tillräckligt att hafva en allmän öfversigt öfver kulturen. Men det bör finnas en minoritet, som häri eger en djupare insigt; och det bör väl vara lika så nödvändigt för ett folk, att inom det samma studeras hvad *menschligheten* utträttat, som att djurformer och naturens lif i allmänhet studeras i detalj.

För att man emellertid skall få en sådan djupare vetenskaplig insigt i kulturens utveckling fordras ovilkorligen, att man eger en mera ingående insigt i den klassiska litteraturen och dervid, som herr von Friesen framhållit, icke blott i den latinska, utan äfven i den grekiska. Och jag ber med afseende härpå att af varmaste hjerta för min del få instämman i hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde om vigten och nödvändigheten för vissa vetenskapsmän att ha en sådan bildning.

Hvad särskildt historia — åt hvars studium jag egnat mig — angår, så förklarar jag, att det är absolut omöjligt, att någon kan få vetenskapliga studier deri, som icke kan så beherska latinet och grekiskan, att han kan pröfva ett citats rigtighet, för att nu icke tala om att en mängd källskrifter äro på latin. — Det samma gäller filosofien. — Och ej nog härmed. Om man som historiker skall studera mensklighetens utveckling, så måste man ega omedel-

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflönning.
(Forts.)

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflönning.
(Forts.)

bar kännedom om det viktiga skede, som kallas antiken. Och det gäller äfven presterna. Det är därför icke blott fråga om att de skola kunna nödortföttig stafva sig igenom "novum", utan de måste ega en omedelbar och djupare kännedom om den kultur, på hvars grund kristendomen sedan utvecklats sig.

Dessutom behöfves latin för terminologien inom vissa ämnen. Härtill erfordras visserligen icke så djupt gående insigter, men dock några. Detta är t. ex. fallet med läkarne; och för min del anser jag det vara fallet äfven med alla dem, som aflägga lägre juridiska examina.

På grund af hvad jag nu anfört, synes det mig förefinnas åtskilliga olika ändamål för den högre allmänna undervisningen, hvarför den ock bör ordnas på olika sätt. Således bör det finnas avslutningskurser för dem, som i unga år utgå i praktiska lifvet — jag tänker mig en vid tredje och en vid femte klassens slut. Det skulle ungefär blifva en sådan mellanskola, som herrar Berg och Hammarlund tänkt sig i sin motion. Detta mål tillgodoses, synes mig, genom utskottets förslag.

Vidare skall denna undervisning afse grundläggandet af en naturvetenskaplig och matematisk fackbildning. Det vinnes också genom utskottets förslag.

Vidare böra de, som blott behöfva latin för, så att säga, praktiska ändamål, jemväl erhålla undervisning deri, och deras behof tillgodoses äfven genom utskottets förslag, nemligen latinets läsande i sjette och sjunde klasserna. Men så finnes det en del af befolkningen, som skall egna sig åt verkliga vetenskapliga studier på det humanistiska området; och deras behof är icke tillgodosedt genom utskottets förslag.

Den fordran på insigt i klassiska literaturen för vissa humanistiska studier, som jag har uppställt, kan efter min förmening icke efterskänkas utan att den humanistiska vetenskapens nivå sänkes. Och jag tror, att det skulle vara äfven en praktisk olycka. Ty med den benägenhet, som finnes hos vårt folk, att så många som möjligt egna sig åt embetsmannavägen, är det icke rätta sättet att göra fordringarna små vid universitetet. Man bör icke hafva onödiga ämnen, men man bör hålla strängt på sådana fordringar, som verkligen äro lämpliga. Annars kan det gå ännu längre i den rigtning, som det nu verkligen redan gått, då nemligen ett rent af förtvifadt antal unge män egnar sig åt vetenskapliga studier, särskildt för lärarebanan, ett antal så stort, att landets resurser knappast längre förmå att bära det. Och följden för dessa personer sjelfva är i högsta grad olycklig. De få pretentioner på lifvet, som icke kunna tillgodoses. De komma härigenom in på en falsk rigtning. Och äfven för samhället är detta skadligt. Ty så bildas det litterära proletariatet.

Men om man icke kan sänka dessa fordringar, hvad blir då genom utskottets anordning följden för dem, som skola egna sig åt djupare humanistiska studier? Jo, universitetsstudierna förlängas, så att de ännu senare än nu kunna komma ut i sin verksamhet, och detta vore en olycka och orättvisa enligt mitt förmenande.

Kunna nu dessa olägenheter afhjelpas, och kan man åstadkomma reformer, som verkligen skulle tillgodose billiga anspråk på flera håll? — Jo, på följande sätt:

Alla de femklassiga läroverken ombildas till realläroverk; likaså *flertalet* af de nuvarande högre allmänna läroverken, med avslutningskurser för tredje och femte klasserna. På dessa följer så i de fullständiga högre realläroverken en gymnasialafdelning, och den tänker jag mig kunna delas på två linier, så att i den ena läsas öfvervägande rent reala ämnen och i den andra ingår latin som valfritt ämne.

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

Detta blir för dem, som blott behöfva latinet för så att säga tekniska behof. Men så borde enligt mitt förmenande upprättas ett fåtal fullständiga läroverk, som skulle hafva till mål att grundlägga en *humanistisk fackbildning*. Jag tänker mig, att det kunde vara nog att hafva på sin höjd ett sådant läroverk i hvarje stift. Man kan möjligen häremot invända, att deraf skulle följa en stor olägenhet för dem, som icke bodde i närheten. Men, mine herrar, vi få komma ihåg, att intill medlet af vårt århundrade fans i allmänhet blott ett högre läroverk i hvarje stift. Och ändock voro kommunikationsanstalterna då så dåliga mot nu. Nu betyda afstånden platt ingenting. En annan mera betydande anmärkning vore, att man genom en dylik anordning vid tidig ålder måste skilja mellan lärjungarna. Men jag tror, att hos dem, som hafva speciella anlag för teoretiska studier, särskildt de humanistiska, sådant ganska tidigt visar sig. Och om misstag skulle begås, så att några icke finge egna sig åt teoretiska studier, som vore begäfvade derför, tror jag icke faran vore så stor. Snillena bryta sig i alla händelser fram, så med afsende på dem behöfver man icke hysa farhågor, och det är ingen riksolycka, om en medelmåttigt god begåfning eignar sig åt det praktiska lifvet i stället för åt det rent teoretiska studiet. Om också härigenom för *några* studietiden blefve förlängd, så blir det icke en förlängning för *så många*, som utskottets förslag nödvändiggör. Ty *det* innebär kanske ett par års förlängning för *alla* dem, som vilja egna sig åt djupare humanistiska studier. Detta synes mig vara en orättvisa och på samma gång skadligt för vår kultur.

På grund af hvad jag nu anfört kan jag icke vara med om det vilkor utskottet föreslagit angående latinets allmänna uppflytning till sjette klassen, utan yrkar att utskottets förslag må bifallas, men med uteslutande af detta. Helst skulle jag vilja föreslå Riksdagen att ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, hvori begäres en sådan anordning af allmänna läroverken, som jag antydtt och som äfven antydts af några reserveranter från Första Kammaren. Men då det icke torde vara möjligt att få ett sådant förslag under omröstning, skall jag icke framställa det, utan gör det yrkande, jag nyss nämnde, men med lifligt uttalad förhoppning om att regeringen måtte med första vidtagna åtgärder för en sådan anordning af undervisningen som här antydts, en sådan anordning, hvarigenom för det stora flertalet undervisningen ställes praktiskt, men dock beredde tillfälle till verklig utbildning för den minoritet,

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

som på grund af samhällets behof skall egna sig åt djupare humanistiska studier. För min del är jag ock öfvertygad om, att detta är det enda sätt, hvarpå denna fråga under nuvarande förhållanden kan lösas, det enda som kan förena de olika åsigterna, det enda, hvarigenom vi kunna komma ur det marvatten, hvori hela denna läroverksfråga för närvarande råkat.

Herr Redelius: Mot det nu föreliggande förslaget om ny lönerreglering vid de högre allmänna läroverken har ingen röst höjt sig. Jag vill icke heller yttra mig mot samma förslag. Men eftersom jag nu har samma uppfattning, som Riksdagen förut häfdat i denna punkt, kan jag icke finna annat än att slutsatsen bör blifva den, att vi bifalla den ifrågasatta lönerregleringen. Jag skulle emellertid naturligtvis icke hafva ansett mig behöfva begära ordet för att säga detta, men det har skett, emedan det är några vilkor bifogade, och vilkoren äro sådana, att jag för min del icke vill godkänna dem, hvarken det ena eller andra, och jag ber därför med få ord få angifva skälen dertill och kan nu verkligen vara kort, sedan så många yttrat sig vidlyftigt i denna fråga.

Hvad först beträffar läsarets förlängning till 39 veckor, har jag icke i alla hänseenden betänkligheter deremot, endast i en riktning, för så vidt nemligen denna förlängning skall ega rum i juni vid vårterminens slut. Kunde förlängningen ske så, att höstterminen ökades till närmare jul, t. ex. den 20 december, hade jag icke något deremot. Icke heller har jag något emot att draga in examen vid höstterminens slut. Icke heller har jag något emot, att man förlänger vårterminen, derigenom att man börjar läsningen förr i januari månad. Icke heller vill jag för min del ogilla, att man tager bort det der månadslofvet, då det för mig är en besynnerlighet, att det någonsin kommit till stånd. Jag anser, att det är till ingen nytta. Vill man återigen förlänga lästiden genom timantalets ökande, har jag ingenting deremot. Icke heller har jag något emot att förkorta påsklofvet, ty dessa ferier anser jag gagnlösa. Men deremot vill jag icke vara med om att utsträcka tiden i juni, på grund af de skäl herr professor Boëthius påpekat. Ynglingarne behöfva att då få komma till sina hem. Det är ingen läsmånad — jag vädjar till herrar läskarlar — under hvilken läsningen går mindre fördelaktigt än under juni månad. Om man någonsin längtar ut, är det vid sommarens början. Om någonsin tvånget för lärjungen kännes besvärligt, så är det vid sommarens början. Jag vill derfor behålla den närvarande anordningen, att man slutar vårterminen så tidigt som möjligt, och vill icke vara med om dess utsträckande längre än till de första dagarna i juni. Jag beklagar, att detta dock fästs såsom vilkor för lönerregleringen, t. o. m. af Kongl. Maj:t. Men jag vidhåller dock min uppfattning i denna punkt.

Så komma vi till de mycket omordade terminsafgifterna. Jag tycker icke heller om dem. Jag kan icke finna annat, än att de äro ofördelaktiga i synnerhet — såsom herr Höjer vidlyftigare framhöll och hvartill jag kan ansluta mig — för enkor med någon liten

förmögenhet, så pass stor att de icke kunna erhålla fattigbetyg; vidare en hel del mindre tjänstemän, skollärare och andra på landsbygden i synnerhet, äfven många som i ekonomiskt hänseende tillhöra medelklassen, en mängd jordbrukare och med dem i ekonomiskt hänseende likstälde. Det skulle drabba dem hårdt, icke så mycket städernas invånare, ty de ega den fördelen att hafva läroverket bredvid sig och hafva barnen i sina hem. Och hvad detta betyder synes deraf, att 75 proc. af lärjungar, som söka sig in i läroverken, äro från läroverksstaden. Detta gäller dock icke Stockholm; der äro väl alla från staden. I Stockholm fins icke denna skiljaktighet jag syftar på. Men i det öfriga riket finnes den. Det är att åstadkomma en klass-skilnad som icke fins. Vill man på annat sätt beskatta den förmögne, så kan jag vara med om att taga det i öfvervägande och under vissa förhållanden vara med derom. Men jag bestrider, att, såsom herr Beckman yttrade, det skulle vara progressiv skatt, som skulle läggas på de förmögne. Det är en progressiv skatt, det är sant, men den drabbar i första hand lärjungen utan afseende på föräldrarnes förmögenhetsvilkor, med undantag af de få procent — omkring 15 — som skulle kunna vinna befrielse helt och hållet eller också de dubbelt så många procent, som kunde vinna befrielse till hälften. Det är 3 af 20. Det skulle icke göra tillfyllest. Jag är således bestämdt mot terminsafgiftens förhöjning.

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

Hvad slutligen beträffar latinets uppflyttning i sjetten klassen, för hvilket syftemål denna kammars majoritet uttalat så varma sympatier, kan jag icke vara med derom utan vidare. Jag kan villigt medgifva, att latinet med de bakom detsamma stående ämnena grekiskan och hebreiskan — ty de stå och falla med latinet — icke nu i vår tid har samma betydelse i fråga om bildning, som det haft; icke heller vill jag påstå, såsom någon gjort, att kändedom i latinet skulle vara nödvändig för att anses vara en bildad människa. I det fallet kan jag gå så långt, att jag kan påstå, att man kan skaffa sig bildning utan att hafva genomgått något högre läroverk. Det fins många skolor i lifvet, som icke *kallas* skolor, der man kan skaffa sig bildning och vetande, så att man förtjenar namnet "en bildad människa". Men jag ansluter mig till den uppfattningen, som så väl utvecklats från statsrådsbänken, att det är en del, som behöfver denna klassiska bildning. För dem vill jag hafva den kvar. Jag skulle beklaga, om det blefve Riksdagens beslut, att latinet endast skulle bibehållas i de öfversta klasserna. Jag anser icke nödvändigt, att latinet finnes i *alla* läroverk. Jag kunde vara med om den uppfattningen, som från uppsalabänken uttalades, det vore icke någon olycka. Men att det fins åtminstone vid *ett* läroverk i hvarje stift ordentlig undervisning i klassisk bildning, anser jag behöfligt. Det är behöfligt för filologer, historici, filosofer, i allmänhet lärde män vid våra universitet och för prester. Man kan icke med fog påstå, att man kunde lika fördelaktigt hänvisa dessa studier till universiteten, såsom någon sagt. Det skulle förlänga universitetsstudierna högst betydligt. Det är redan så, att med afseende å dem, som efter nuvarande anordning

*Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken afstöring.*
(Forts.)

måste sakna undervisning i hebreiska och vid universitetet välja en lefnadsbana, der hebreiska är behöflig, visar det sig, att universitetstiden derigenom förlänges ett å två år. Skulle de icke få undervisning i grekiskan och latinet, utan nödgas inhemta kannedom derom vid universitetet, förlängdes vistelsen derigenom två år minst, om icke tre. Man behöfver grundlägga detta studium i ungdomen; jag önskar därför, att det måtte finnas ett sådant läroverk inom hvarje stift. Det har föreslagits af en motionär, att latinläroverkens antal skulle inskränkas till fyra. Derom få vi öfverlägga, då ett sådant förslag en gång föreligger så utarbetadt, att det kan blifva föremål för Riksdagens beslut. Icke heller kan jag göra något yrkande i den rigtning, jag önskar frågan måtte lösas. Men det yrkande gör jag, att man måtte utesluta dessa tre vilkor. Jag anhåller således, att denna lönereglering måtte bifallas utan de tre vidhängda vilkoren.

Herr Collander: Då jag begärde ordet, förestälde jag mig, att denna fråga ej skulle föranleda till så särdeles många och långa anföranden. — Jag skall emellertid för min del fatta mig kort.

Man har klandrat, att statsutskottet med afgörandet af denna löneregleringsfråga förbundit vissa vilkor. För dem, som likväl känt sig öfvertygade derom, att det för den andliga utvecklingen vore af största betydelse att få ett slut på det s. k. latinherraväldet så till vida, att undervisningen i detta språk blefve öfverflyttad till universiteten — enligt min uppfattning dess rätta plats — är det af yttersta vigt, att kammaren vidhåller sitt vid flera tillfällen uttalade beslut att sätta detta som ett vilkor för denna lönereglerings genomförande just därför, att det varit ett så ihärdigt motstånd från dem, som hållit på latinstudiets bibehållande, att förhindra en reform i detta afseende. Jag tror vidare, att det nu vore så mycket mer nödvändigt att fatta ett liknande beslut, som vi fått den uppfattning af statsutskottets förhandlingar i frågan, att äfven flere ledamöter af Första Kammaren vilja vara med om en dylik reforms genomförande.

Jag behöfver icke uppehålla mig med orsaken, hvarför man önskat att få denna fråga om latinstudiet i skolorna afgjord. Orsaken härtill har af så många talare före mig förut blifvit framhållen.

Men här ha äfven blifvit fästa andra vilkor för afgörandet af denna fråga, mot hvilken man uttalat så mycket klander, nemligen terminsafgifternas höjande. För min del skulle jag gerna vara med om att utesluta detta såsom ett nödvändigt vilkor, men om man vill det hela, och då man lyckats få fram ett förslag, hvarom utskottets enats, bör man äfven taga detta vilkoret. Jag kan heller icke finna, att det skulle ligga en så stor orättvisa deri, att terminsafgifterna höjas. Så länge man icke vill medgifva qvinnorna lika god rätt till undervisningen, utan låter dem betala högre undervisningsafgift, så vet jag icke, hvarför man skall klandra, att gossarne äfven skola betala förhöjda afgifter. Jag skulle helst

vilja hafva fri undervisning för båda könen, men då det här gäller att få igenom en reform, må man taga saken, som den föreligger. Jag är alldeles öfvertygad derom, att i fall dessa förhöjda terminsavgifter komma till stånd, så medför detta, att hvar och en också tänker på att sedermera få en reglering rörande vilkoren för befräelse för vissa att erlagga fulla avgifter. Det finnes tillräckligt stort intresse hos hela allmänheten i detta fall, så att jag tviflar icke på, att man kommer att öka den procent utaf eleverna, som nu skulle få nedsättning eller lindring i avgifterna. Då jag för min del dessutom tror, att de förhöjda avgifterna komma att mera likställa undervisningen för den manliga och qvinliga ungdomen samt derigenom befördra samskoleidéens utveckling, så skall jag med nöje rösta för det föreliggande förslaget.

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

Beträffande läsetidens utsträckning till 39 veckor om året kan jag icke finna annat, än att förslaget i detta afseende är godt, då jag anser, att skolungdomen för närvarande har alltför långa ferier.

På dessa skäl, herr talman, vill jag hafva till protokollet antecknad, att jag med nöje röstar för det föreliggande förslaget.

Herr Winkrans: Ingen kan hellre än jag se, att den löne-reglering, som nu ligger till afgörande på kammarens bord, kunde komma till ett godt slut. Den har nu, såsom från statsrådsbänken anmärktes, stått på dagordningen ända sedan år 1879, och lärarne hafva för visso väntat år efter år, att deras rättmätiga fordringar skulle blifva tillfredsställda, så att de blefvo likställda med sina vederlikar inom andra tjänstemannaklasser. Med afseende å vigten af en sådan löneförhöjnings genomförande torde det vara själfklart, att densamma icke endast skulle lända till lärarnes, utan äfven och framför allt till det uppväxande släktets fördel. Lärarne skulle under sådana omständigheter kunna arbeta med mera intresse och glädje, när de hade, hvad de behöfva för sin nödtorftiga bergning. Nu lida de fleste lärarne af klen ekonomi, hvilken försakats deraf, att de för sina akademiska studier måste åsamka sig skulder, som sedan trycka dem under långa tider, och hvilka de hafva svårt att afbördas sig. På denna grund skulle jag gerna, om jag stode här såsom lärarecorpsens målsman, vilja gå in på hvad som helst, på det den ifrågavarande regleringen måtte komma till stånd. Det finnes dock stundom sådana vilkor, som en hederlig man icke kan godkänna, då de strida mot hans samvete. Han kan då frestas att med de gamla säga: må rättvisa ske, om också verlden skulle gå under!

Man har tvistat mycket om huru en dylik organisation, som vore tillfredställande, skulle vara beskaffad. Detta är alldeles icke underligt, ty den bildning, som dessa skolor skola förbereda, är sådan, att det äfven för den jemförelsevis sakkunnige kan vara ganska svårt att säga: den eller den organisationen skola vi hafva. I forna dagar var det en ytterst enkel fråga att organisera undervisningen för det uppväxande släktet. Det förekom egentligen då blott en bildad klass, nämligen presterne, och blott ett enda bild-

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

ningsbehof, presterskapets. På den tiden var det därför lätt att ordna undervisningen så, att desse kunde blifva beredde till sitt kall. Sedermera har den ena klassen efter den andra ryckt fram att taga del af bildningen. Bildningsämnenä hafva ock utvecklats sig till en sådan grad, att då en skicklig person förr i tiden kunde omfatta nästan allt hvad som hörde till vetandets område, så måste en vetenskapsman numera ofta inskränka sig till en enda gren af en enda vetenskap, om han skall kunna föra den framåt så som han önskar. Det är därför sjelfklart, att de anstalter, som skola förbereda ungdomen att deltaga i detta stora bildningsarbete, också kunna råka i en viss förlägenhet, om hvilka ämnen de böra välja, samt huru man skall gå till väga för att på lämpligaste och ändamålsenligaste sättet bereda denna ungdom att en gång icke endast inträda i bildningsarbetet, utan bära upp det och föra det framåt. Det är nog så, som den första talaren på stockholmsbänken sade, att för detta ändamål skulle behöfvas olika inrättade skolor. Ty när man med de nuvarande vill uppnå olika resultat, dels medborgerlig bildning och dels skicklighet för akademiska studiers idkande, så måste alltid det ena i någon mån blifva lidande på det andras bekostnad. Detta bör alldeles icke förvåna herrarne. Sådant ligger nemligen i sakens natur.

Man har vidare sagt, och jag vänder mig i detta fall särskildt mot den aktade talare på stockholmsbänken, som förde statsutskottets talan i denna fråga, att tre principiella organisationsfrågor äro uppställda, och att dessa vilkor äro sådana, att man mycket väl kan gå in på dem. Den ärade talaren har gjort dessa trenne organisationsvilkor likställda, men enligt min uppfattning äro de alldeles icke likställda. Det första, som handlar om de 39 veckorna, och det andra, som handlar om terminsavgifterna, äro sådana, som hvar och en af oss kan utan föregående studier eller erfarenhet bedöma, om de äro ändamålsenliga eller mindre goda. De äro icke några organisationsfrågor, som han kallade dem, utan tvärt om frågor, som röra läroverkens yttersida. Deremot är frågan om huru vida latinets eller något annat ämne skall förläggas på den eller den ståndpunkten i skolan, såsom här förut påpekats, en rent pedagogisk fråga. För att riktigt och väl afgöra denna fordras dels pedagogiska insigter och dels ännu mera pedagogisk erfarenhet. Den komité, af hvilken den ärade talaren var en medlem och en ganska framstående sådan, liksom han äfven är det af denna kammare, yrkade utan meningsskiljaktighet, att latinets icke borde förekomma senare än i 4:e klassen vid våra allmänna läroverk, om man nemligen skulle kunna fullgöra de fordringar, som ställes på detta ämne. Jag vill icke uttala mig om tidpunkten, vid hvilken latinläsningen bör börja. Men säkert är, att skälen, hvarför den skulle uppflyttas till 6:e klassen, borde vara mera bevisande, än de äro. För min del tror jag, att en sådan framflyttning blefve en olägenhet för den klassiska bildningen i vårt land. — Samme talare sade äfven, att den klassiska bildningen numera förlorat sin betydelse såsom bildningsmedel så väl i vårt land som i andra länder. Ja, detta är visserligen i viss mån sant. Den har förlorat sin betydelse, men

endast den stora, den öfvervägande betydelse, som den förut haft. Det förhåller sig verkligen så, som ordföranden i nyssnämnda komité uttalade, att den moderna kulturen drager sig småningom och omärkligt men säkert undan från det omedelbara beroendet af den klassiska bildningen. Andra bildningsämnen intränga nemligen nu och vilja göra sig gällande. Den ärade talaren anförde i detta fall exempel från Tyskland och sade, att äfven der hade latinet måst draga sig tillbaka så och så mycket. Gent emot detta måste jag säga, att våra latinvänner, äfven de längst gående, skulle blifva högt förtjusta, om man här beslöte sig för att i detta fallet följa Tysklands exempel och således låta vår skolungdom läsa lika mycket latin och grekiska, som de tyske efter tillbakadragandet göra. En sådan konsekvens förmodar jag den ärade talaren icke vill draga af detta sitt exempel.

*Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aföning
(Forts.)*

Vidare sade han gent emot chefens för ecklesiastikdepartementet anförande, att vi hade varit underkastade åtskilliga romerska ok, från hvilka vi lyckligtvis så småningom befriat oss. Han uppräknade särskildt de politiska, juridiska och religiösa oken och tillade, att vi nu äfven hålla på att draga oss undan latinoket. Ja, man kan ju kalla detta ett ok, om man så vill. Kan hända talaren härvid tänkte på det bibliska uttrycket: "mitt ok är ljufvigt, och min börda är lätt". Man skulle måhända kunna begagna samma uttryck om det beroende, vi alla i vår barndom voro underkastade, i det vi icke fingo följa vår fria vilja, utan våra föräldrar bestämde, hvad vi skulle göra och icke göra, samt sade: dit och dit måste du gå, och det och det måste du göra! Detta kunde nu för en eller annan kännas något hårdt, men jag tror dock vi alla ha skäl att känna oss tacksamma för att vi då icke alltid fingo följa vår egen vilja, äfven om beroendet kändes som ett ok. Jag tror också, att den, som fördomsfritt betraktar saken, skall medgifva, att de romerska oken på sin tid varit för oss fördelaktiga. När t. ex. det romerska ok, som blifvit kalladt det religiösa, först infördes hit genom Ansgarius, inkommo i och med detsamma de första fröna till vår civilisation. Först då kan man säga, att vår civilisations historia egentligen begynner, nemligen just med kristendomens, den s. k. romerska kristendomens införande i Sverige så väl som i de flesta europeiska länder. Men det förhåller sig så, att en sak kan på en tid vara fördelaktig, på en annan icke, liksom våra föräldrars band en gång i tiden varit för oss fördelaktigt, men sedan bortfallit. Det kan komma en tid, då det, som dittills varit fördelaktigt för oss, är i större eller mindre grad förbrukadt och måste falla bort. Så har skett med det religiösa romerska oket. Den tid har kommit, då detta ok ansetts för en öfvervunnen ståndpunkt. Vi hafva undandragit oss det såsom ok och öfvergått till en friare och högre ståndpunkt. Det kan ju hända, att det också kommer att inträffa, att den klassiska bildningen, latinstudiet, i sinom tid anses vara förbrukadt. Men för närvarande är icke förhållandet sådant. Detta är redan ådagalagdt på flera sätt, särskildt från statsrådsbänken. Och den ärade talaren, som jag nyss antydde, medgaf det sjelf, då han sade, att

Andra Kammarrens Prot. 1892. N:o 35.

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

vi icke på detta område böra täfla med de stora kulturfolken. Han medgaf deremot, att vi böra göra det i andra afseenden. Ja, vi hafva upphört att täfla med de stora kulturfolken, hvad försvarets ordnande beträffar; och deruti handla vi otvifvelaktigt klokt och rätt, att vi ej göra så utomordentliga ansträngningar der vid lag som de stora kulturfolken. Men huru vida vi handla klokt och rätt, då vi undandraga oss den bildning och de bildningsämnen, som utgöra hjertat i den europeiska kulturen, det blir en annan fråga. Jag vill ej gifva min röst åt ett sådant undandragande. Jag skall gerna söka att följa med min tid så mycket som möjligt. Och när den tid kommer, att den klassiska bildningen anses vara i större eller mindre mån förbrukad, hvilken tid dock ännu torde vara aflägsen, kan man gerna medgifva, att den får draga sig undan. Det kan dock ej för vår odling vara annat än högst skadligt att våldsamt framdrifva en sådan tidpunkt, då saken tycks ordna sig sjelf. Det har nemligen blifvit tydligt och klart bevisadt, att den reala bildningen ryckt allt mer och mer framåt. Reservanterna hafva ådagalagt, att, medan år 1881 realisternas antal i femte klassen af våra högre allmänna läroverk uppgick till 362 och lärjungarnas å klassiska linien dersammastädes till ungefär tredubbla antalet, så hade 10 år derefter, 1891, detta förhållande ändrats derhän, att realisternas antal då var 589 och lärjungarnes å klassiska linien 716, således icke långt ifrån lika med realisternas. Den förändring, som i detta fall pågår, torde hädanefter blifva ännu starkare än förut, då världen, äfven på statsområdet, numera blifvit mera öppen för realisterna än den förut varit, så att man i det afseendet, tror jag, icke behöfver beklaga sig. Deremot anser jag i likhet med reservanterna och den ärade talaren på upsalabänken, att, i samma mån som latinstudiet drager sig undan, i samma mån kan staten också draga sig undan och draga in det ena latinläroverket efter det andra. Det bör icke ske på våldsamt sätt — det är olämpligt — utan i mån som de moderna studierna vinna terräng. Så tror jag, att målet vinnes.

Vi måste alltid besinna, att vi hafva att tillgodose den sant medborgerliga bildningen, så att de ynglingar, som utgå från femte klassen, äro någorlunda rustade för de olika kall, hvaråt de komma att egna sig i lifvet. Men vi måste också tänka på den högsta bildningen, äfven på ett så ringa fåtal, som, efter hvad upplyst blifvit, de utgöra, hvilka egna sig deråt. Om vi icke skola blifva långt efter de stora kulturfolken, måste vi underkasta oss de uppoffringar, som härför äro nödvändiga, äfven om de uppoffringarna kännas svåra.

Jag önskar icke förlänga denna redan nog långa diskussion; men jag vill dock säga den ärade talaren på stockholmsbänken, som kallade latinstudiet för ett specialstudium, att jag skulle kunna gifva honom rätt häruti, men man skulle möjligen också kunna kalla studiet af franskan, tyskan, engelskan och andra ämnen, hvori undervisning meddelas i våra skolor, för specialstudier. Den ärade talaren tog det namnet för att att göra klart för kammaren, att kammaren mycket väl kunde sätta sig in i denna fråga, ty

kammaren förstode nog, när specialstudier böra införas i våra skolor. Men jag får säga, att, äfven under ett sådant namn frågan är lika svårlöst som förut. Namnet hjälper nemligen icke, det blir ändå lika svårt att besvara frågan: skall man börja der eller der, vid den eller den tidpunkten?

Jag vill, som sagdt, icke ytterliga förlänga diskussionen. Jag skall endast bedja att få yrka bifall till den föreslagna löneregleringen med uteslutande af vilkoret om latinets framflyttande till sjetten klassen.

Herrar *Eklund* från Norrköping, *Petersson* i Hamra och *Svanberg* förenade sig med herr *Winkrans*.

Herr *Jonsson* i Hof: Herr talman, mine herrar! Jag skall icke förlänga öfverläggningen rörande latinets ställning och dylika saker, som egentligen mera höra fackmännen till. Men jag skulle vilja hemställa till de talare, som så genomgående kritiserat statsutskottet, därför att det intagit dessa tre saker såsom vilkor, huru vida de talarne kunna tro, att, när Andra Kammaren 1890 med dubbelt så många röster för som emot biföll ett betänkande af hufvudsakligen samma innehåll med två deri intagna vilkor, det ena rörande läsårets förlängning och det andra angående latinets framflyttande till sjetten klassen, de nu med den allra skarpaste polemik skola kunna ändra kammarens ställning till frågan och lyckas åstadkomma ett annat resultat i en blifvande votering. Den saken tror jag är så klar — att kammarens ståndpunkt är säker och fast —, att man icke alltför mycket bör taga upp tiden med att söka hålla vid lif något, som kammaren gång på gång förklarar sig underkänna.

Herr *Redelius* anmärkte angående läsårets förlängning, att han skulle kunna vara med om den detaljen, derest icke förlängningen komme att gälla vårterminen, d. v. s. derest icke vårterminen skulle förlängas in på sommaren. Jag tror mig minnas alldeles säkert, att 1890 års utskott, som framlade förslag i samma riktning, särskildt framhöll, att man så vidt möjligt borde undvika, att vårterminen förlänges in på sommaren, på det att icke gossarne skulle behöfva kvarhållas i skolan under de varma juni-dagarne. Den farhåga, herr *Redelius* hyser i det fallet, är således helt och hållet ogrundad. Förlängningen kommer hufvudsakligen att bestå i inskränkning af julferierna. Måhända kommer också höstterminen att börja något tidigare. Skulle möjligtvis också vårterminen komma att förlängas, blir det allenast med på sin höjd en vecka. Det är alltsammans.

Här har man mycket fäst sig vid den omständigheten, att, när undervisningens anordnande och läroplans uppgörande är en affär, som tillkommer Kongl. Maj:t ensam, det skulle vara minst sagdt origtigt handladt å Riksdagens sida att vidfästa ett sådant vilkor som detta om latinets framflyttning till sjetten klassen. Och man har särskildt anfallit den punkten, därför att lärarne behöfde få sin löneroglering, och denna med sådana vilkors uppställande

Ang. lärarnes vid de högre och femklassiga läroverken afstämning.
(Forts.)

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflönning.
(Forts.)

skulle hindras. Ja, men jag vill hemställa till dem, som så tänka: hvilket annat medel skulle Riksdagen kunna begagna sig af för att vinna det mål, som Riksdagen eller majoriteten inom Andra Kammaren anser minst lika viktigt som löneregeringsfrågan, än just detta att sätta knifven på strupen genom att vidfoga nämnda villkor. Något annat sätt att komma till rätta med detta finnes icke, och jag kan icke inse, att lärarnes löneroglering skall behöfva fördröjas genom denna sak, ty enligt min öfvertygelse är det riktigt, att saken, om kamrarne fatta olika beslut, får afgöras genom gemensam votering, och då får det bero på den öfvervägande meningen inom Riksdagens kamrar, om vilkoret skall stå kvar eller falla bort. Jag är säker, att Andra Kammaren skall helt lugnt underkasta sig utgången, hurudan den än blir, och då behöfver man icke frukta för lärarnes löneroglering. Här gäller det icke att taga bort ett språk från skolan utan endast att af praktiska skäl få det framflyttadt till en högre klass, för att de nedre klasserna skola kunna ordnas på bättre sätt. Jag vill fästa uppmärksamheten på den omständighet, att om utskottets förslag skulle blifva Riksdagens beslut, kan i de fyra öfre klasserna latinnet få ända till 960 timmar för sig, under det att tyskan nu i lyckligaste fall lär hafva 962, franskan 568 och engelskan 765. Får man icke lof att medgifva, att om man åt ett språk, som på det hela taget saknar större betydelse och endast i vissa speciella fall står kvar på en ståndpunkt, som gör, att vissa personer behöfva inhemta det, gifver så mycket i jernförelse med de lefvande språken, man icke är orimlig i sina fordringar. Jag behöfver icke säga, att det andra sättet, som här varit på tal i fråga om ordnandet af latinundervisningen, nemligen att man skulle indraga de flesta latinläroverken och endast behålla ett fåtal och deremot öka realläroverkens antal, icke går för sig. Det är så opraktiskt till sin innebörd, att om man skulle försöka genomföra det, så skulle det stranda i sin första början. Ty det är gifvet, att så länge latinnet har en viss betydelse inom skolan, måste hvarje stad, som har ett fullständigt läroverk, bekämpa latinliniens indragning, då i sådant fall föräldrarna måste skicka sina barn till främmande läroverk och ej få behålla dem i hemmet. Detta gör det omöjligt att bifalla förslaget. Det finnes ingen förutsättning, att man skall lyckas på den vägen. Det enda praktiskt möjliga sättet är att flytta fram latinnet, så som här är föreslaget, och jag tror, att ingen skall lida på det, utan att belåtenheten skall blifva temligen allmän sedan reformen blifvit genomförd. Jag säger, såsom jag sade från början, att jag anser hela saken vara så klar, att man icke behöfver upptaga tiden mycket med öfverläggningar, och jag skall nu icke yttra mig vidare än för att angifva, hvarför det tredje vilkoret rörande terminsafgifterna blifvit inflyttadt i denna punkt a). Det beror derpå, att 1890, då samma fråga var före, beslut Första Kammar- en, att terminsafgifterna skulle borttagas i de tre nedre klasserna, och när sedan sammanjemkning skulle ske, kunde den icke ske på ett sätt, som tillfredsstälde majoriteten i Andra Kammar- en, och just den omständigheten tror jag då var det egentliga skälet, att

frågan vid den riksdagen strandade, då nemligen till följd deraf gemensam votering icke ansågs böra ega rum. För att förebygga, att samma sak skulle kunna upprepas i år, har man därför lagt in också frågan om terminsafgifterna såsom ett vilkor, på det att det hela må följas åt och antingen stå eller falla. Jag tror det vara ytterst viktigt och klokt, att alla som önska så vidt möjligt söka lösa frågan, icke rivna sönder den sammanbindning af frågorna, utskottet gjort, utan låta det stå orubbadt som i mom. a) blifvit intaget. Det är en väsentlig förutsättning för att frågan skall kunna blifva löst. Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

*Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)*

Herr Restadius: Statsutskottet har nu liksom vid flera föregående tillfällen, då denna sak förevarit till behandling, erkänt, att lärarne äro väsentligen sämre aflönade än andra tjänstemän, som äro med dem likstälde i afseende å utbildning och tjänstgöring samt att lärarnes utsigter till befordran äro ytterligt små. Utskottet har vidare sagt, att utskottet icke har något att erinra mot den lönereglern. Kongl. Maj:t föreslagit. Med sådana premisser kunde det hafva varit att vänta, att utskottet skulle hafva känt sig manadt att obetingadt tillstyrka Kongl. Maj:t:s förslag. Då emellertid nu icke så skett, utan statsutskottet dervid bland annat fogat det vilkor, att studiet af latin skall uppflyttas till sjette klassen, synes det mig vara både orättvist och obilligt att göra tillgodo-seendet af lärarnes berättigade anspråk i förevarande hänseende beroende på dagens mångskiftande meningar derom, huru vida latinets skall börja på ett tidigare eller senare skede inom skolan. Utskottet har visserligen påstått, att Riksdagen icke har något annat medel att genomdrifva sitt önskningsmål om latinets uppflyttande till 6:te klassen, än att uppställa det såsom ett vilkor för lönereglern. Men jag kan icke anse det vara Riksdagen värdigt att begagna sig af ett dylikt tvångsmedel, och jag tror, att tidens strömningar oförtydligt gå i sådan rigtning, att latinets i allt fall får maka åt sig mer och mer, och att inom en längre eller kortare tid den eftertraktade reformen går igenom af sig sjelf, utan att Riksdagen behöfver dertill begagna ett medel, som jag för min del icke kan anse vara fullt korrekt. Det synes mig icke vara i samma mån skadligt, om denna reform blefve uppskjuten ett eller annat år, som om deremot en åtminstone juridiskt sedt klar och ostridig sak komme att uppehållas af något så omtvistadt som latinets ställning i skolan. Af en uppsats i en af dagens tidningar har jag funnit, att danska riksdagen, som flera gånger, då samma fråga varit före, vid sitt bifall till ökade löneförmåner vidfäst samma vilkor som det nu här föreslagna, numera gått in på saken och lemnat åsido det föreslagna vilkoret. Den af danska riksdagen sålunda vidtagna åtgärden synes mig vara efterföljansvärd äfven för den svenska. På grund af hvad jag sålunda anført får jag förklara, att jag med min röst vill medverka till, att lärarne skola komma i åtnjutande af den föreslagna lönereglern, utan att dervid fästes det här omnämnda vilkoret.

Med herr Restadius instämde herrar *Swartling* och *Alsterlund*.

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)

Herr friherre Nordenskiöld: Jag skall be att få med några få ord angifva min ståndpunkt i den nu föreliggande frågan. Jag har liksom troligen de flesta, som egnat sig åt studier och forskningar, haft mycket hög aktning för latinstudiet. Och om icke omfånget af de kunskaper, som elementarundervisningen afsår att bibringa, under det sista århundradet ökats så ofantligt, att ingen möjlighet mera förefinnes att i skolan inhemta på en gång allt hvad den moderna kulturen fordrar och tillika alla de kunskapskraf, vi ärft från forna dagar, så skulle jag icke yrka någon ändring med afseende på latinundervisningen. Men jag för min del anser det vara fullkomligt omöjligt att på en gång idka latinstudium i dess gamla omfång och på samma gång inhemta hvad en skolgosse i våra dagar bör inhemta för att blifva duglig medborgare. Under sådana förhållanden måste man taga bort på något håll, liksom man, när ett lass med idel nödvändiga saker är så tungt, att det icke kan dragas fram, tager bort något af det nödvändiga, dervid man då ser till, att lasset lättas med det, som är minst nödvändigt. Under sådana förhållanden anser jag, att det, om skolundervisningen skall blifva till högsta möjliga nytta för samhället, är oundgängligen nödigt att göra en mycket stor inskränkning i det gamla, numera för de flesta lefnadsbanor föga nödvändiga kulturarfvvet, i latinstudiet. Ur den synpunkten skulle jag till och med icke hafva något emot, att latinstudiet helt och hållet toges bort från skolan och hänvisades till universitetet. Men jag vet allt för väl, att så långt man reformen för det närvarande icke genomföras. Under sådana förhållanden är det naturligt, att jag måste med glädje helsa ett beslut i den riktningen, att början af latinstudiet flyttas upp till sjette klassen. Mot det vilkoret för bifall till detta moment *a*) i tionde punkten af statsutskottets utlåtande har jag för min del således intet att invända.

Men vid bifallet till utskottets förslag i denna punkt äro ytterligare tvenne vilkor fästade, hvilka jag anser vara högst betänkliga. Det ena vilkoret är de relativt stora terminsafgifter till staten, som framdeles skulle komma att fordras af lärjungarne. Det har talats här förut, såväl i dag som vid många föregående tillfällen, om dessa terminsafgifter. Och det har påvisats, hurusom de icke skulle komma att blifva tryckande vare sig för de rike eller för de fattige, utan endast för de mindre bemedlade, men dock icke egentligen fattige, d. v. s. drabba just den klassen, som torde lemna de flitigaste och dugligaste ynglingarne till skolan. Det är just härigenom, som dessa terminsafgifter skulle komma att verka ytterst menligt på skolstudierna i vårt land. Gerna ville jag därför yrka derpå, att detta vilkor om förhöjning i terminsafgifterna uteslötes, jemte sina ornament, den underligt hopsatta snille-nämnd, som omtalas på slutet af sid. 59 i utskottets betänkande, och det odiösa tredje momentet uppifrån! på sid. 60, det, som säger, att den lärjunge, hvilken icke före läseterminens utgång erlagt sina terminsafgifter, skall uteslutas från skolan — och få detta uteslutande antecknad på sitt afgångsbetyg. Men då jag tror, att den reform, som nu föreligger, icke kan genomföras, med mindre

man äfven antager detta vilkor, så vill jag för min del icke yrka dess uteslutande. Jag vill dock ännu i det hänseendet nämna, att det mål, man tror sig härigenom vinna, nemligen ett förhindrande, att allt för många ynglingar strömma till skolan, icke är eftersträfvansvärdt. Klagomålen om öfverbefolkningen i skolorna anser jag vara obefogade. Jag tror, att kunskaper och skolstudier alltid komma att gagna; och att det så ofta upprepade talet om vår tids literära proletariat är helt och hållet obefogadt.

Ang. lärarnes vid de hogre och femklassiga läroverken aflöning.
(Forts.)

En punkt finnes dock, på hvars uteslutande jag skulle vilja yrka. Det är det vilkoret, att lärarnes tienstgöring skulle framdeles komma att uppgå till 39 veckor, d. v. s. ökas med 3. Derigenom vill man åstadkomma, att ynglingarnes skolterminer skulle få en motsvarande ökning. Detta anser jag ytterligt skadligt. Just med den utveckling, som samhället på senare tider vunnit och med den ofantliga massa kunskaper, hvarje yngling numera måste inhemta *utom* skolan, är det orimligt att minska den fritid, hvarunder han skall inhemta dessa kunskaper; snarare skulle det kanske vara önskvärdt, att denna tid, skoltiden *utom* skolan, ökades. Dessutom föreligger här frågan om en ytterst dryg beskattning. Visserligen kan det vara beqvämt för stadsborna att få några veckors längre skoluppsigt öfver barnen, men annorlunda gestaltar det sig för dem, som icke bo på den ort, der skolan är belägen. Dessa föräldrar måste underhålla sina barn ytterligare några veckor vid skolan, och detta underhåll går till ett belopp, som jag antager i allmänhet är högre än terminsafgiften.

Om det också, såsom det nyss nämndes, kan vara betänkligt och olämpligt och farligt för hela förslaget genomförande att göra allt för stora förändringar i utskottets förslag, tror jag dock, att man utan skada och utan att derangera statsregleringen kan utesluta det moment, som det här är fråga om. Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till statsutskottets förslag med uteslutande af vilkoret att lärarnes tienstgöringsskyldighet utsträcket till 39 veckor om året.

Herr Linder: Jag skall hoppa öfver en hel mängd af hvad jag tänkte säga vid detta tillfälle och endast korteligen vidröra några få punkter. Först och främst ber jag då få tillkännagifva, att för mig är hufvudsaken vid allt reformarbete på undervisningens område att få goda lärare. Har man det, så komma förr eller senare goda metoder och god organisation nästan af sig sjelfva. Men nu är det hufvudsakligen fråga om ett ordnande af lönevilkoren för lärarne vid de allmänna läroverken. Denna kammare synes vara enhällig i sitt syfte att denna gång bevilja dessa tjenstemän en löneförbättring; men statsutskottet har vid sitt förslag i denna fråga fäst åtskilliga vilkor. Bör nu kammaren godkänna dessa vilkor eller bör den det icke? När det gäller ekonomiska vilkor, är naturligtvis Riksdagen i sin goda rätt, om den bestämmer sådana. Vida betänkligare är det, när den uppställer vilkor angående rena organisationsangelägenheter, och i nu förevarande fall vill jag kort och godt säga, att jag både ur konstitutionell

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aftoning.
(Forts.)

och ännu mer ur moralisk synpunkt hyser betänkligheter mot att Riksdagen uppställer kraf om förändringar i läroverkens organisation såsom vilkor för löneregleringen. Hvad åter vilkorens innebörd beträffar, så får jag, hvad de 39 veckorna angår, säga, att om Kongl. Maj:t samt flertalet föräldrar och målsmän, representerade genom Riksdagen, icke bry sig om läkarnes meningar, utan fordra en förlängning af terminerna, så böra icke skolornas lärare göra någon invändning. Det har sagts af vänner till de långa ferierna, att i främmande länder förts klagomål öfver att terminerna der äro så långa. Men hvarför har man då icke i dessa länder förkortat terminerna? Förr än så skett, är det icke skäl att åberopa enskilda uttalanden af utländingar.

Hvad första klassens indragning beträffar, kunde jag hafva åtskilligt att meddela; men jag måste afstå derifrån. Endast det vill jag tillkännagifva, att enligt min tanke en sådan indragning skulle få en stor social betydelse och att den ur denna synpunkt är högeligen önskvärd. Hvad herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet yttrat rörande de olägenheter som skulle blifva följder af första klassens indragning nu genast, synes mig dock vara förtjent af närmare beaktande.

Af terminsafgifter vid de allmänna läroverken är jag icke någon vän; men oförnekligt är, att åtskilligt kan vinnas genom införande af sådana. Man har sagt, att utländingar hafva prisat Sverige lyckligt, som kunnat lemna kostnadsfri undervisning i sina elementarskolor. Men hvarför har man då icke äfven i utlandet gjort elementarundervisningen kostnadsfri?

Om nu terminsafgifter införas i våra allmänna läroverk för gossar, så skall, hoppas jag, detta småningom leda derhän, att rikligare understöd lemnas åt flickskolorna.

Med afseende å latinets framflyttning slutligen några ord. Jag har redan yttrat betänkligheter emot att denna framflyttning uppställas såsom vilkor för genomförande af den föreslagna löneregleringen. Vidkommande deremot de mycket omtalade vådorna af en sådan framflyttning i och för sig, är jag ganska lugn. Jag tror, att tiden just nu är inne att taga detta steg.

Det har bland annat sagts, att åtskilliga komitéer enhälligt varit af den meningen, att man icke bör framflytta latinets så långt som till 6:te klassen. Men dessa uttalanden hafva naturligtvis varit föranledda af komitéernas sammansättning. För Kongl. Maj:t skulle det vara mycket lätt att af ledamöter i denna kammare bilda en komité, som skulle tillstyrka latinets framflyttning till 6:te klassen. Mot påståendet att förbindelsen med antiken skulle i viss mån afskrämas, om ett sådant steg toges, behöfves blott den erinran, att latinets ju dock skulle läsas i fyra afdelningar af de allmänna läroverken samt att det ju aldrig varit tal om att taga bort undervisningen i latinets från universiteten.

Jag kommer att, ehuru i vissa delar med stor tvekan, rösta för utskottets förslag. I det hela tror jag, att de förändringar, som här äro ifrågasatta, skola leda oss derhän, att vi, i stället för att vi, såsom hitills skett under århundraden, för att vinna huma-

nistisk bildning vandrat omkring på alla möjliga främmande marker, komma att hålla oss litet mera hemma.

Om latinet nödgas maka åt sig, så skall modersmålet och äfven de öfriga moderna språken få en bättre ställning vid våra allmänna läroverk, och detta blir enligt min tanke en fördel.

Herr talman! Jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr Ekman: Det är visst icke angenämt att i middagens sena timme hafva ordet, men då jag redan begärt det och jag särskildt intresserar mig för frågan, skall jag be att få yttra några ord.

Om jag först och främst uppställer för mig den frågan: hvarför vill man förlägga undervisningen i latin till 6:te klassen från den 4:de, så finner jag, att skälet dertill är, att man önskar bereda mera tid för den allmänna bildningens bibringande åt eleverna i de fem lägre klasserna. Det synes mig då underligt, att, om man har detta till mål, man vill försöka att göra det svårare för de mindre bemedlade klasserna att få deltaga i den allmännyttiga bildningen. Ett försvårande ser jag först och främst ligga deruti, att terminsafgifterna komma att ökas, hvarigenom, jemte det att tiden för terminen kommer att förlängas, hvilket ju också kommer att fördyra elevernas hållande vid läroverken, det vill synas mig åtminstone, som om de högre läroverken skulle blifva monopoliserade för de mera burgna klasserna af samhället. — Det har talats om hvad mera framstående skolmän anse såsom önskvärdt, nemligen att terminsafgifterna rent af toges bort och derjemte att terminerna alls icke förlängdes; men, säga de, vi kunna icke få fram en sådan mening, ty ledamöterna i Andra Kammarerna, särskildt från landet, hålla strängt på denna sak. Det är detta förhållande, som synes mig obegripligt; om man verkligen skjuter undan latinet till 6:te klassen för att i de fem lägre klasserna bereda folkets barn en allmän bildning, så synes det mig som om representanterna för landsbygden borde vara angelägna om att, på samma gång latinet skjutes framåt och således de fem lägre klasserna blifva en skola mera för bibringande af allmän medborgerlig bildning, icke försvåra för landets mindre bemedlade folkklaser att få skicka sina barn till denna skola, men det är ju alldeles klart, att ett försvårande ligger deruti, att man först och främst ökar terminsafgifterna och derjemte förlänger terminerna med tre veckor. För oss, som bo i städer, gör denna terminsförlängning mycket litet, beträffande den ekonomiska sidan af saken, men jag tänker på föräldrar, hvilka bo på landet och måste skicka in sina barn till skolan, ty för dem uppstår en ganska betydlig utgift genom dessa tre veckors förlängning, plus de förhöjda terminsafgifterna; allt detta kommer således att fördyra vistelsen vid läroverken. Jag förstår icke sammanhanget mellan detta, och icke heller inser jag, huru representanterna för landet kunna hålla på en sådan sak, hvarigenom, såsom jag nyss nämnde, det blir allt svårare och svårare för dem att skicka sina barn till en högre läroanstalt. Detta är nu den ekonomiska sidan af saken. Jag skall dock be att få påpeka äfven den sanitära sidan. Det har framhållits af

Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken afstönning.
(Forts.)

åtskilliga talare det mindre goda i att förlänga terminerna, och härvid skall jag be att få erinra om ett af medicinalstyrelsen afgifvet utlåtande rörande läsarets utsträckning och sommarferiernas inskränkning. Nämnda styrelse yttrar: "Mot den föreslagna utsträckningen af läsåret och deraf följande inskränking af sommarferierna anser medicinalstyrelsen sig pliktig att uttala sina betänkligheter, enär dessa ferier i sin nuvarande utsträckning torde få, i betraktande af vårt lands klimatiska förhållanden, anses vara af stor vigt för ungdomens utveckling och för möjligheten att derunder återvinna hvad som i kroppsligt afseende under vintrarne blifvit tillbakasatt och hämmadt."

Jag tager mig vidare friheten erinra herrarne derom, att den ende hygieniskt sakkunnige ledamoten i läroverkskomitén har yttrat sina betänkligheter mot att öka den nedpressning i barnens tillväxt, som under vintern och våren egde rum, och förkorta tiden för den absolut nödvändiga kompensationen under sommaren. Det är högst egendomligt, att intet afseende fästes vid hvad våra auktoriteter i detta hänseende yttrat, och jag har icke hört någon i dag försöka bevisa, att dessa yttranden från medicinska auktoriteter icke äro beaktansvärda.

Till sist ber jag få påpeka en sak, som jag anser vara ganska betänklig med afseende å utsträckningen af läsetiden, och det är, att landsortens barn derigenom ännu längre än hittills skulle komma att undandragas familjelifvets inflytelser och uppsigt. Det är alls icke godt att barnen skola ligga borta från hemmet under 39 veckor. Jag tycker, att den nuvarande tiden af 36 veckor är mer än tillräcklig, och att ytterligare vidtaga en tillökning deri anser jag vara betänkligt.

Således, från både sanitär och ekonomisk synpunkt och särskildt med hänsyn till barnens förhållande till familjen, kan jag icke vara med om en förlängning af läsetiden.

Herr talman! Jag skall med anledning af hvad jag yttrat och emedan jag anser, att hvarken terminsafgiftens ökning eller läsetidens förlängning på något sätt gagnar det mål, som man vill nå, anhålla att få föreslå, att meningen från och med "förutsättning" till och med "med" framför vilkor måtte utgå, så att förslaget skulle lyda sålunda: "att Riksdagen, med anledning af Kongl. Majt:s proposition samt herrar I. Månssons och J. Nydahls i ämnet väckta motioner må, under vilkor att sådana ändringar i stadgan för rikets allmänna läroverk etc. — — —".

Herr Thestrup: I likhet med hvad förhållandet torde vara med det öfvervägande antalet af denna kammars ärade ledamöter, finner jag det i nu föredragna punkten af utskottets betänkande förekommande förslag om lönereglering för lärarne vid rikets högre och femklassiga allmänna läroverk vara af både billighet och rättvisa påkalladt. Men i likhet med åtskilliga föregående talare kan jag icke vara med om att förhindra, försvåra eller förrycka genomförandet af denna organisation, som jag finner både nödig och nyttig, genom att såsom vilkor därför uppställa vissa i utskottets betänkande

angifna förändringar i sjelfva undervisningsplanen för dessa läroverk, förändringar, beträffande hvilkas ändamålsenlighet städse röjt sig — icke minst under dagens debatt — så skiljaktiga meningar. Detta gäller nu särskildt det sista af de vilkor, som anföras i utskottets kläm, med afseende på latinets framflyttning till sjette klassen. I detta afseende har hvarken den motivering, som utskottet till stöd för sin framställning afgifvit, ej heller den sakrika debatten enligt min mening kunnat rubba giltigheten af de starka och vägande skäl, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet i frågan afgifvit. Och då — hvad som för mig varit hufvudsakligen afgörande — åsigtorna hos de personer, som torde anses ega de största insigtorna i denna fråga, stå så starkt emot hvarandra, att, under det den ene vill att latinets skäl undanträngas till 6:te klassen, den andre tvärt om vill att det skall bibehållas från 4:de klassen, kan jag för min del icke gå in på den nu föreslagna anordningen. Jag skall således förena mig med de talare, som yrkat bifall till statsutskottets betänkande med uteslutande af sista vilkoret, beträffande latinets uppflyttande från fjerde till sjette klassen.

Ang. lärarnes vid de högre och femklassiga läroverken aflöning.
(Forts.)

Herr Pettersson i Österhaninge: Jag har begärt ordet endast för att få instämma med de talare, som uttalat sina betänkligheter mot införande af terminsafgifter, och jag vill kort och godt anför följande skäl för denna min ståndpunkt. Jag är nemligen sjelf utgången från de mindre bemedlades led, min vistelse vid allmänt läroverk möjliggjordes endast genom den fria undervisningen, och jag vill därför icke vara med om att stänga vägen dit för andra.

Herr Nordin: Jag är väsentligen förekommen i hvad jag tänkte säga af herrar Ekman och Pettersson i Österhaninge och skall således be att få instämma med dem. För att ytterligare styrka denna uppfattning skall jag dock be att få tillägga något litet.

Man säger, att detta vilkor om införande af terminsafgifter icke kommer att inverka så särdeles mycket på landsbygden, i alla händelser icke mer än på städerna. Det är märkvärdigt, att man kan se saken så. Mig synes det aldeles tydligt och klart, att denna börda skall falla tyngre på landsbygdens befolkning. Ty då det kostar 5 till 600 kronor för en far att hålla sin son i skola, så är det ju tydligt, att ett ytterligare plus på 120 kronor ingalunda är någon lätt sak, då det gäller de mindre bemedlade. Tänker jag mig, att terminsafgifterna höjas från 60 till 90 kronor, tänker jag mig vidare kostnaderna för tre veckors förlängning af läsetiden, så kommer jag upp till en ökad kostnad af ungefär 120 kronor. Och jag vågar påstå, att denna förlängning af läsetiden, den blir till ringa eller ingen nytta för barnen. Detta säger jag af egen erfarenhet, ty jag har undervisat barn i öfver 30 år. Dessa tre veckor blifva endast en plåga för gossarna. Jag skulle kunna gå in på utskottets uppfattning, i fall förhållandena i skolan vore såsom i en fabrik. Der skulle ju arbetstidens förlängning

*Ang. lärarnes
vid de högre
och femklas-
siga lärover-
ken aflöning.
(Forts.)*

med 3 veckor möjligen åstadkomma mera arbete. Men förhållandet är alldeles icke detsamma i en skola. Jag yrkar sålunda afslag på utskottets betänkande på grund af de vilkor, som fogats vid detsamma dels i fråga om läsetidens förlängning, dels i afseende på terminsafgifterna.

Vidkommande för öfrigt den föreslagna löneförhöjningen, så kan jag icke neka till, att för mig förefaller det något pompöst, att lärarne, när de afgå med pension ifrån sin tjänst, skola åtnjuta hela lönen oafkortad i pension. Det kan väl hända, att jag icke förstår den saken, eftersom jag lefvat på landet i mer än 30 år på en lön af mellan 7—800 kronor om året, och då kan jag måhända icke begripa denna fråga. Men underligt förefaller det mig i alla fall, att det för en elementarlärare skall vara behöfligt att hafva ett så stort belopp som hela lönen att lefva af, då han uppnått pensionsåldern. Då äro ju deras barn uppväxta och de sjelfva hafva kommit till gubbåldern, så att de borde väl icke hafva så stora lefnadsbehof.

Jag yrkar, som sagdt, afslag på utskottets betänkande.

Herr Wallis: Jag har blifvit uppkallad deraf, att åtskilliga af de sista talarne yttrat sig särdeles skarpt emot ett af både Kongl. Maj:t och utskottet vid löneregleringen fästadt vilkor, nemligen det om förlängningen af lästiden, som de anse särskildt skadlig för lärjungarnes helse. Då detta är en hufvudsakligen medicinsk och hygienisk fråga och då de till stöd för sin uppfattning anfört medicinska auktoriteter, så skall jag bedja att få yttra några ord om denna sida af frågan.

Det är ju klart, att alla de som i likhet med mig och det stora flertalet läkare äro öfvertygade om att öfveranstängning i ganska vidsträckt mån förekommer vid våra läroverk, för alla dem måste det vara ganska svårt att kunna förlika sig med den föreslagna förlängningen af läsetiden; och jag undrar icke på att, om man bara tänker på denna förlängning af läsetiden till 39 veckor, man kan hafva skäl att vara missnöjd med det föreliggande förslaget. Men för min del vill jag dock säga, att jag anser det förslag till fördelning af denna förlängning på de olika årstiderna, som af utskottet blifvit lemnadt, vara så pass tillfredsställande för hygieniska anspråk som möjligt är. Jag tror, att man icke, om det nu anses nödvändigt att antaga detta vilkor, kunde hafva fått placeringen af förlängningen bättre än utskottet föreslagit. Jag tror, att det är gjordt på ett sådant sätt, att de hygieniska betänkligheterna måste vika så pass, att de, som i likhet med mig äro i hög grad intresserade för de af utskottet i öfrigt föreslagna ändringarna med afseende på latinundervisningen och lärarnes löneförmåner, böra icke i förlängningen af undervisningstiden kunna finna några sådana betänkligheter, att de hindras antaga utskottets förslag. De allra flesta af dem, som talat emot förlängningen af läsetiden, hafva icke, så vidt jag kan se, ordentligt studerat utskottets betänkande. Utskottets förslag förlänger nemligen väl lärarnes tjänstgöringstid med 3 veckor till 39 veckor,

men icke lärjungarnas läsetid med mer än 2 veckor, alltså från 36 till 38 veckor; och de hygieniska betänkligheterna röra naturligtvis i främsta rummet det uppväxande släktet, icke lärarne. Dessa två veckor äro — det är sant — en ökning af arbetstiden för lärjungarne. Men om det för antagandet af utskottets förslag är nödvändigt, att dessa två veckors förlängning skall införas i läroplanen, synes det mig vara ett särdeles lyckligt funnet sätt att placera denna förlängning, det som utskottet föreslagit. Och för så vidt som verkligen utskottets förslag kommer att i praktiken tillämpas, är jag för min del öfvertygad om att hygienien icke kan hafva mycket att invända mot detsamma. Saken är nemligen den, att denna förlängning kommer hufvudsakligen att träffa arbetstiden under vintern, hvaremot sommarferierna komma att i mycket obetydlig grad drabbas af förlängningen. Det är alldeles klart, såsom en talare på stockholmsbänken yttrade, då han uppläste medicinalstyrelsens utlåtande äfvensom professor Keys yttrande, att från hygienisk synpunkt sedt den depression, som vintermånaderna medföra i lärjungarnes hälsotillstånd bör kompenseras af sommarferierna, och att dessas väsentliga förkortning ur hygienisk synpunkt är förkastlig. Men dessa sommarferier blifva enligt utskottets förslag icke mera förminskade än med högst en vecka, och under sådana förhållanden tror jag icke vi hafva rätt att neka bifall till en i hög grad eftersträfvansvärd undervisningsreform och en af rättvisan fordrad lönereglering endast för en så pass obetydlig, låtom oss medgifva det, försämring i de hygieniska villkoren.

Jag ber sålunda att få instämma med utskottet.

Herr Elowson: Jag anser mig pliktig att i denna fråga i största korthet uttala min åsigt. Utskottet har föreslagit ett vilkor, hvarunder löneregleringen skulle beviljas, nemligen villkoret om latinets uppflyttning till sjette klassen. Jag vill dervid först tillkännagifva, att jag i afseende på den sakliga innebörden af detta vilkor icke har någon anmärkning att göra. Jag hyser nemligen den åsigt, att det kommer att lända till fromma för vår bildning, om latinläsningen något inskränkes. Derigenom kan undervisningen anordnas på ett betydligt bättre sätt i de fem nedre klasserna och de moderna språken bättre göra sig gällande.

Men detta vilkor har en annan sida, den konstitutionella. Denna sida förefaller mig något betänkelig. Det har sagts under diskussionen, att utskottet icke gerna velat uppställa detta vilkor, men att det icke funnits någon annan utväg. Det har frågats, om något annat medel finnes. Ja visserligen finnes ett medel, men det kanske icke är så lätt att använda. Det är nu så, att Kongl. Maj:t eger meddela föreskrifter angående undervisningen öfver hela stadiet från folkskolan till universitetet. I ett fall har likväl ett undantag blifvit gjordt, nemligen i fråga om lagstiftningen om undervisningen af döfstumma. I afseende på abnorm-undervisningen har Kongl. Maj:t således icke fria händer. För min del anser jag det gagnande, om Riksdagen finge någon del i

Ang. lärarnes vid de högre och femklassiga läroverken aflöning. lagstiftningen beträffande så väl folkskolan som de allmänna läroverken och universitetet. Detta vore således ett medel, som kanske kunde användas och som Kongl. Maj:t kanske kunde acce-
ceptera.

(Forts.)

Men om nu ett vilkor blifvit fäst vid löneregleringen — och jag för min del kan, som sagdt, ifrån konstitutionel synpunkt hysa någon betänklighet mot detsamma — så kan det likväl icke falla mig in att göra mitt votum beroende af detta, utan jag böjer mig för den uppfattning, som herr talmannen i detta hänseende gör gällande.

Anser nemligen herr talmannen, att detta vilkor kan upptagas uti propositionen, så anser jag mig oförhindrad att rösta för detsamma.

Hvad sjelfva saken, eller latinets uppskjutande till sjetten klassen, angår, har jag icke några betänkligheter, utan tror, att det kommer att gagna vår bildning.

Öfverläggningen var slutad. Herr talmannen upptog till särskilda propositioner hvart och ett af de olika yrkanden som förekommit; och begärdes dervid ordet af

herr friherre Nordenskiöld, som yttrade: Jag skall be att få återtaga mitt yrkande och instämma med herr Ekman.

Efter af herr talmannen i sådant afseende å nyo gifven proposition biföll kammaren utskottets hemställan i oförändradt skick.

Då tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af föreliggande utlåtande till i afton kl. 7, då detta sammanträde, enligt utfärdadt anslag, komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,4 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.